

ANTONII DE HAEN

CONSILIARII AVLICIAE MED. PRACT. IN ANTIQUISSIMA
ET CELEBERRIMA VNIVERSITATE PROFESSORIS
PRIMARII,

THESES SISTENTES

FEBRIUM DIVISIONES,

NATAMQUE EA DE CAUSA

DE

MILIARIBVS, AC PETECHIIS,

CÆTERISQUE FEBRILIBUS

EXANTHEMATIBUS.

DISSERTATIONEM:

ORDINE DEFENDENDÆ ET OPPUGNAN-

DÆ SINGULIS DIEBUS VENERIS, HORA PO-

MERIDIANA TERTIA, IN PALATIO UNI-

VERSITATIS IN AUDITORI-

MEDICO.

EDITIO ALTERA

9796
INST. MED. FARM.
D. H. H. H. H. H.
20302
INV. N. 101

20302
01 JUN 2004

VINDOBONAE,

Typis Joan. Thomæ Trattner, Cæsar. Reg. Apostolicæque Majest.
Aulæ Typographi & Bibliopulæ MDCCLX.

AUDITORIBUS SUIS,

S. P. D.

ANTONIUS DE HAEN.

EN Vobis de Februm Divisionibus Pertractationem! Hanc fateor inde genitam, quod Medicinæ Candidatis nonnunquam minus adæquate in Examine respondentibus, memet aliquando accusaverim ipse,

A 2

quod

quod Pathologiam, adeo late patientem, forte minus concinna Methodo traderem vobis, aut saltem breviori temporis spatio coarctatus, minus exacte, atque succincte, tradere valerem. Horum sive alterutrum, sive utrumque, emendaturus, hæc vobis Typis excusa dedico.

Cum porro de genere Februm quocumque dicendum foret, etiam Miliaris, ac Petechiales febres, pertractandæ fuerunt. In his pertractandis difficillima se Quæstio obtulit, utrum Exanthemata Miliaria ac Petechialia salutaris Naturæ opus essent, an præposteræ Artis? Utrumque quidem assero, sed ita ut posterius longe frequentius priore definitionem

niam. Prævideo autem facile, quem-
admodum Criticum Naturæ opus
intra arctiores coegisse cancellos
multis videbor, ita etiam aliis vul-
gari opinioni nimium concessisse me
visum iri. Ast vero quis in lubrica
via non aliquando vacillet? Aequi,
Verique, unus me duxit amor; sed
quis mortalium est, quem præceps
animus, quem etiam præjudicia,
non abripiant subinde? Præterquam
quod omnibus ex æquo satisfacere
arduum, ne dicam impossibile, sit.
Ut autem quæ sincera mea intentio
fuerit, evidenter intelligatis, en vo-
bis dicendorum summam.

Dantur Exanthemata Petechialia
& Miliaria, *Critica*; dantur mere

Symptomata; dantur denique *Accidentia*, Aut *Accidentalia*, ut vocant, parva arte producta. Pelli-
lentiosis temporibus Critica frequen-
ter, frequentius symptomata, de-
scribuntur Autoribus: tempore au-
tem minime pestifero Exanthemata
hæc tum Critica, tum Symptomati-
ca, rariora sunt, Accidentia vero,
fatali scilicet arte genita, frequen-
tissima.

Hinc jure concludere videor Ar-
tem ejusmodi, Methodumve infau-
stam, proscribendam esse, & tempe-
ratam necessario inducendam, uni-
ceque nobis colendam; quæ ut uni-
versis morbis acutis conducit, ita
etiam hisce Exanthematibus gene-
ran-

randis*adversa est; quæque, si aut critice, aut symptomatice, aliquando hæc Exanthemata prodeant, æque proficua, ac salutaris est; utpote, quæ in Variolis ac Morbillis, morbis scilicet a Natura genitis, tutissima dudum, ac præstantissima, demonstrata fuerit.

Hæc igitur si ita intellexeritis, vestraque in praxi sequuti fueritis, obtinuisse me reputabo id, quod hoc meo labore intendo. Ac primo quidem ut ægri longe minore cum molestia ægritudinem perferant; calidior, nec renovato aere, tegumentisque, ultra non suffocandi, medicamentis calidioribus haud ultra torquendi: secundo ut hominum ingens

multitudo annuis deficiat **N**ecrologiis. Insignem hanc utramque utilitatem, præterquam quod extranei **A**utores docuerint, hic demonstratam invenietis, tum Clarorum in Germania virorum observatis, tum propriis, quæ vel vidistis ipsi, vel examinare potestis, experimentis. Faxit **T. O. M. DEUS**, cujus in honorem hæc prodeunt, ut Vestræ felicitati, ac Publicæ Patriæ saluti, conducant! valete!

Dabam 5. Martii. 1760.

IN-

I N D E X.

D I V I S I O I.

Ratione periculi aut celerioris, aut lentioris, aut nullius. pag. 1.

D I V I S I O II.

Ratione majoris, minorisve numeri eorum, qui eodem in loco ac tempore, febre laborant. pag. 2.

D I V I S I O III.

Ratione febrium Naturæ, sive prædominantis in eisdem Symptomatis. pag. 3.

D I V I S I O IV.

Ratione temporis quo febris perdurat, continuat, remittit, intermittit. pag. 8.

Divisionem hanc sex Scholia sequuntur.

I N D E X.

D I V I S I O V.

Hæc quinta eas Febres continet, quæ aliquam internarum partium inflammationem comitem habent. pag. 18.

D I V I S I O. VI.

Complectitur eas febres, quas eruptio quæpiam in Cute comitatur. pag. 19. Octo varias §. habet.

- §. 1. De Febre Eryfipelatofa. pag. 19.
- §. 2. De Febre Scarlatina pag. 22.
- §. 3. De Febre Petechiali pag. 27.
- §. 4. De Febre Miliari pag. 39.
- §. 5. De Febre Variolofa pag. 93.
- §. 6. De Febre Morbillofa pag. 106.
- §. 7. Additamentum ad priora pag. 114. ubi de ingne facro, feu igne S^{ti} Antonii.
- §. 8. Additamentum alterum de letali exanthemate quopiam, pag. 119.

I N D E X.

D I V I S I O VII.

Septima Divisio eas continet febres, quæ non, ut Natura ipsarum indicare videtur, tractandæ sunt, verum ut febris Stationaria, eo tempore sive grassans paulo ante grassata. pag. 120.

D I V I S I O VIII.

Omnes febres continuæ putridæ, continuæ remittentes, etiamque inflammatoriæ, dividuntur in Malignas & Benignas. pag. 130.

D I V I S I O IX.

Hæc eos spectat morbos, qui nihil minus, quam febrim redolentes, tamen reipsa & febres sunt, & ut febres curandi sunt. pag. 132.

D I V I S I O X.

Febres complectitur, quæ nullis toto in corpore signis, quæ Febrim denotent, depre-

I N D E X.

deprehensis, adeoque fano cum pul-
fu, citra ullam vel fitim, vel lassi-
tudinem, tamem in certa quadam cor-
poris plaga dolorem, pulsus frequen-
tior, ad determinatam horam ha-
bent, & periodice redeunt. pag. 137.

D I V I S I O XI.

Continebit Febres nonnullas, quas nec
ad certam speciem referre, nec ido-
neo nomine adpellare possum. pag.
138.

THESES

SISTENTES FEBRIUM DI-
VISIONES EARUNDEMQVE
GENIUM, SIGNA, EFFECTUS &c.

---

*Febris nomine eum morbum intel-
ligo, cujus ideam Pulsus solito
velocior absolvit; sive idem pul-
sus naturali fortior sit, sive debilior. Febris
ita intellecta, variam subit Divisionem.*

DIVISIO I.

*Ratione periculi, aut celerioris, aut
lentioris, aut nullius*

Divisio hæc Febres considerat, ut *Acu-
tas, & Chronicas.* Acutas iterum
sub

subdividit in *Acutissimas*, *Peracutas* & simpliciter *Acutas*. Communi significatione omnes quidem Acutæ febres periculum secum conjunctum gerunt, sed eo majus, quo sunt acutiores, omnium vero maximum acutissimæ. Communi significatione, ajo; non vero stricte loquendo: Dantur enim Febres Pleuriticæ, Anginosæ, &c. quæ nec magno cum periculo inchoent, nec quartum ultra, septimumve diem, excurrant. Imo periculosiores sunt cæteris paribus Variolæ confluentes, tempus Acutorum explentes, quam Discretæ, quæ intra Peracutorum spatium terminentur. *Chronicæ* sunt quæ vel nullum periculum importent, vel tardum.

DIVISIO II.

Ratione majoris minorisve numeri eorum, qui eodem in loco ac tempore febre laborent.

Hac de causa dividuntur in Febres *Epidemicas*, & *Sporadicis*, seu
Spo-

Sporadas. Endemias jam, & Stationarias, ad priores jure referunt. Sed de hisce latius ad Divis. VII.

D I V I S I O III.

Ratione febrium Naturæ, sive prædominantis in iisdem symptomatis.

Varias admodum febres hæc tertia Divisio complectitur, quas ordine juvat recensere.

I. Ἡπιαλάς dicta febris, quæ secundum *Galenum* Libr. de Febr. different. Cap. V. ad finem, Ea esset, in qua homo omni febris tempore, ac quavis corporis plaga, & rigeret simul & caleret. Secundum *Hippocratem* autem Epid. IV. pag. 1127. edit. *Foës.* explicantibus ita *Erotiano* & *Foësis*, rigus in hac febre cum perpetuo rigore obtinet, adeoque hoc sensu pessimæ speciei febris est, haud longe sane moræ; cum jam homo eo in statu esse perseveret, quo febres pleræque, ab

in-

interna causa ortæ, inchoari solent, & quo etiam intermittentes simpliciter dictæ, si quandoque letales sunt, hominem occidunt.

Rat. Med. Tom. 2. pag. 165. dubius hærebam, num ægri in Nosocomio nostro perpetuo algentis, & ad finem paroxyfmi usque exhorrescentis, febris ad ἠπιάλαν esset referenda? Quum ex eo tempore ejusmodi complures febres observari licuit, videtur omnino eo referenda esse, idque in utraque tum *Galenii*, tum *Hippocrates*, significatiope. Consulentes enim, & intuentes hos ægros, nil ex iisdem percepimus, nisi perpetuas frigoris, horrorisque, querelas: atque ita *Hippocratis* ἠπιάλας est: tangentes vero eosdem, haud ita frigescere, imo calefcere potius, deteximus, & sic *Galenii* Epiala est, ubi ægri simul ubique & calent & frigent. Quod nobis, thermometro usis, eo manifestius comparuit, dum frigoris tempore gradus caloris naturali major esset.

Ther-

Thermometro ejusmodi febres longe frequentiores experti sumus, quam vulgo creditur.

2. Λειπυρίας πυρετός, cunctis fatentibus ea est, de qua *Hipp. Aph.* 4-48. & 7-72. agit, extremis algentibus, dum interna uruntur. Pessima in Acutis conditio.

3. Ἀσώδης πυρετός, febris, vel Stomachi fastidio perpetuo nauseans, vel perpetuis jactationibus ægros exagitans. Ultimo sensu ἄσση significat δυσφορίαν, ἀλυσμον, ρίπτασμόν.

4. Τυφώδης πυρετός. Typhos stuporem quidem attonitum apud *Hipp.* significat, attamen magis proprie eam febrem, in qua æstus ingens, & a Bile mota putredo humorum, & stupor adest. Vid. Ill. L. B. *van Swieten*, Comm. in *Aph. Boerb.* ad §. 730. *Hipp.* quintuplicem speciem Febris Typhodis recenset, *Libr. de intern. affect.* Edit. *Foës.* pag. 553. &

apud *Charter.* Tom. 7. Cap. 41. pag. 667.

5. Ἐκτικά, aut ulcere, aut vomica, aut effuso in cava Corporis pure, nata; tum resorpto pure accensa, hincque & solida, & fluida, colliquando, occidens.

6. Μαρασμιώδης, febris humores consumendo, solida exsiccando, letalis.

7. Κάυστος, ob intolerabilem æstum sæpius τὸ πῦρ *Hippocrati* dictus: Est proprie *Febris ardens*.

8. Ἐιρημιώδης febris, species Ardentis, cum Erysipelate Pulmonis. Vocatur etiam Crymodes. *Forest.* Lib. 2.

9. Ἐλώρης five Ἐλκώδης febris. Vid. *Galenus* Comm. in Aph. 7-42. ita attenuatis putredine humoribus, ut diuturnis sudoribus homo pereat. *Forest.* Lib. 2. Obs. 42.

10. Ὑδροπυρετός fere similis priori, sanguine in aquam putrilaginosam fere verso.

11. Φρικώδης febris, ubi medio in æstu subitum frigus; quod excepto Criseos Ardentis tempore, pravum. Hoc nomine Hipp. adpellavit febrim *semitertianam*, quam describit Epid. 1. Sect. 1. pag. 940.

12. Λυγγώδης πυρετός, singultuosa febris, vocata etiam λυγμώδης. Hoc a λυγμός, illud a λύγξ, quod utrumque singultum denotat. Febris igitur in qua a principio, ad crisin usque singultit æger. Gal. Lib. de Diæt. acut. com. 4. *Tilingius* apud *Bonet*. Med. Sept. Tom. 2. Lib. 5. similem febrim in cura habuit. Legendum hic pulcrum *Boneti* scholion ad hanc historiam. Bis in praxi mea hanc febrim vidi.

13. Febrim Oscitantem vidit *Olaus Borricbius* cum perpetua oscitatione. *Bonet*. Med. Sept. Tom. 2. Lib. 5. pag. 194.

DIVISIO IV.

Ratione temporis quo febris perdurat, continuat, remittit, intermittit.

Continet quatuor Classes hæc Divisio, quarum prima febres continuas non putridas habet. Sunt autem hæ:

1. Ἐφεμερὴ
2. Ἐφεμερὴ protracta.
3. Σύνοχος non putrida.

Classis altera continet febres putridas acutas, non remittentes. Sunt,

1. Σύνοχος putrida ὁμότονος, semper æqualiter decurrens.
2. . . . . ἀναβατικὴ, seu ἐπακμασικὴ, semper adscendens.
3. . . . . παρακμασικὴ, semper descendens.

Classis tertia continet febres Συνεχέες, continuas remittentes; ut sunt:

1. Κάυσος five febris Ardens.
2. Ἡμιτριτῆϊος semitertian.

3. Τριτῆιος, priori similis, nisi quod paullo mitior.

Classis quarta intermittentes habet, quæ sunt.

1. Quotidiana, quo etiam *Hippocratis* diurnam & nocturnam referimus.

2. Tertianā simplex.

3. - - - duplicatas.

4. Quartana simplex.

5. - - - duplicata.

6. - - - triplicata.

7. Quintana, damnata *Hipp.* quod in solis tabescentibus eam observasset.

8. Sextana, quæ non *Hippocrati*, sed aliis memoratur,

9. Septana, *Hippocrati* descripta.

10. Octana, *Hipp.* non descripta, existens tamen. *Simon Schultzius* apud *Bonet.* Med. Sept Tom. 2. Lib. 5. pag. 194. per sex paroxysmos; ego per quatuor graves infultus, vidi.

11. Nonana, *Hippocrati* notata.

12. Menstrua, compluribus feminis,

circa Catamenia; viris, ante Hæmorrhoidas; imo, notante *Sanctorio*, etiam citra Hæmorrhoidas, familiaris.

13. Trimestris observata quibusdam. *Ballonius* Lib. 1. Consult. Med. N° 48. de se ipso scribit, quod quovis tertio mense, circa magnas anni temporum mutationes Ephemeram pateretur, cum totius corporis gravitate, summa inappetentia, &c.

14. Annua, quibusdam solennis. *Boltonius* loco citato duo hujus exempla refert. Unicum simile in praxi observavi.

Ad horum porro intellectum Scholia quædam addenda sunt,

Scholium 1.

Febres dictæ continuæ putridæ, sive febres non remittentes, exquisite ita dici nequeunt; cum omnes, ratione mutata atmosphæræ, mutata diætæ aut medelæ, mutatorum animi affectuum, ipsiusque adventantis noctis, symptomate quopiam in-

minu-

minuto, auctove, plus minus remittant, aut intendant. Unde licet dicantur æquali semper passu progredi, licetque etiam considerentur ut a principio ad statum æquabiliter semper sive augescere, sive decrescere; id sane eo, quo nunc dictum est modo, intelligendum est. His itaque rite consideratis, id constanter verum manet, quod æqualiter decurrant respectu *συνεχέων*, in quibus tanta adest vehementiæ tum remissio, tum exacerbatio, ut priores ab his, nisi continuæ non remittentes dicerentur, nulla ratione interstingui potuissent.

Scholium 2.

Etenim proprie dicta febris *Ardens*, *Κάυσος*, alterius diebus notabiles exacerbationes, & remissiones, habet: ut ipsa vel ejusmodi *Tertiana* sit, quæ alternis diebus ingruens, ante subsequenter *Paroxysmum* non desinat; vel ut componatur ex *Febre continua cum Tertiana*. Vid. Ill.

Præf. Comm. in §. 714. Insignem proinde a continua febre differentiam habet. Mutat tamen hunc suum Typum nonnunquam, idque in magnum ægri detrimentum: sive quod Tertiana producta, si ipsa per se Ardentem hanc constituat, suos ita contrahat paroxysmos, ut demum exacerbatio incidat in diem parem; sive quod Tertiana, una cum continua morbum componens sua tempora similiter sic antevertat, ut paribus diebus contingat exacerbatio. Cum nunc iudicium morbi quarta exacerbatione fieri assolet, ideoque dies morbi septimus verus ejus criticus est, fit jam explicitis de causis iudicium die sexto, Ergo Remissionis tempora, reparandis viribus destinata, breviora fuerunt, quam ut Natura certamini quarti paroxysmi sustinendo par esset. Unde constantissima est observatio infidi, sexto die contingentis, iudicii. Ita ut *Hippocrates* 25. iudicia 6. die facta recensens, 13. letalia numeret, & 11. validas recidivas; uni-

unicum vero bonum modo referat, quod utrum ad 6. an ad anteriorem, posterioremve, pertineat, in ambiguo est. Saltem si *Virgo Lariffæa* 6. die judicata est, idque perfecte, tribuendum id potissimum est Mensibus criticis, qui ipsi tunc primo prodire, non modo illo sexto die, sed jam antea, vigente adhuc febre; & postea, crisi sexto die jam prægressa.

Scholium 3.

Ab hac febre Ardente haud multum abludit *ἡμιτριτᾶν*, *semitertiana* Latinis vocata: calorem intensiorem, atque horroris absentiam, diebus Ardentis febris imparibus, si exceperis.

Cum Ill. *Præside* in Comm. super Febr. Ard. Triplicem hemitritæam Medicis describi agnoscimus.

I^{mo}. Tertianam, quæ Paroxysmos adeo protractos habet, ut vel nulla, vel parva admodum ejus intermissio observari detur.

Hæc *Celsi* Hemitritæa vocatur. Vid. *Celsi*. Lib. 3. cap. 3. Sed hanc *Celsi* opinionem *Galenus*, *Agulbinum* refutando, jam rejecerat; ut & deinceps *Robertus Constantinus*, vir summa eruditione, sæculo 16. in *Galilia* clarus, Editionis *Celsi* pulcerrimæ editor, & mendarum in eo optimus castigatorem. Obtinuit tamen in scholis hæc *Celsi* opinio. Ipsa Ardens febris ideo ab his, qui eam a Tertianâ productâ oriri autumant, ad hanc *Celsi* Hemitritæam refertur; ut & illa continua remittens, quæ ex Tertianæ Duplicatæ productis admodum paroxysmis, orta censetur.

2da Species ea *Galenii* est, quæ ex complicatione Quotidianæ fere continuæ, & Tertianæ intermittentis, componi creditur. Vid. *Gal.* de Morb. Temp. cap. 8. Legendus hic quoque *P. Forestus*, Lib. 5. obs. 13. una cum scholio: ut etiam observationes omnes, a 14. ad 22.

3ta Ea est, quæ ex combinatione Febris continuæ acutæ, & Tertianæ, conficitur.

Scholium 4.

Febres τριτᾶιοφύες a Galeno separantur a specie mox exposita: an vero in eo bene fecerit, mentemque Hippocratis rite assequutus sit, liberum integrumque suis reliquit judicare Lectoribus. Nimirum recte! nam si textus Hipp. de utraque hac febre agentes Epid. 1. pag. 940 & 945. rite conferamus; Erotianique, ac Foesii sententiam, super iisdem consulamus, differentiam vix ullam detegimus, nisi forte secundum majus & minus. Ἔισι δὲ οἱ λεγόμενοι μικροὶ ἡμιτριταῖοι, ait Erotianus.

Scholium 5.

Semitertianæ hæ malignitate ita dicta sæpe non carent. Plura Viscera latenter inflammant, inque Gangrænam vertunt.

tunt *Baglivus* & *Hoffmannus*, Mesenterium; *Sennertus*, pluresque alii casuum Collectores, universa pene viscera affecta meminere. Hujus etiam malignitatis *Hippocrates* meminit Coac. Prænot. n° 33. & 37. Imo Epid. Lib. 1. pag. 961. asserit: Ἐν δὲ τῷ ἡμιτρίτῳ καλομένῳ συμπίπτει καὶ ὄξεια νοσήματα γινέσθαι καὶ ἐς τῶν λοιπῶν οὗτος θάνατος δέσεται.

Porro qui super hac febre egregii *Martoni*, optimi *Torti*, in sua Therapeutice speciali, & eruditi *Huxbami* in suis annorum Constitutionibus, mentem bene assequutus est, letalitem fere omnem præscindit, si mature advocatus vim diei imparis Cortice Peruviano prudente retuderit.

Scholium 6.

Junioribus Medicis sequentia notanda sunt, ut morborum nunc enarratorum plures, quodammodo ambiguos, vero suo nomine baptizent.

Fe-

Febris Ardens ab Hemitritæa, & Tri-
tæophyia, internoscitur suo intensiore æstu,
omniumque intensitate symptomatum. Fe-
bris Tertiana duplex ab Hemitritæa distin-
guitur quadam passim ἀπυρεξία, & sem-
per quotidiano horrore: hemitritæa enim
alterno mododie horrores habet. Febris
quotidiana intermittens a Tertiana duplici
interstinguitur, primo quod admodum pa-
rum exhorrescentiæ habeat, & sibi quoti-
die similis fit: Tertiana enim rigorem,
horrorem, frigus, intensiora habet, quam
Quotidiana. Secundo, quod Tertiana du-
plex suos habeat dissimiles paroxysmos;
ita ut paroxysmi dierum imparium inter
se conveniant, convenientque iterum ii
parium dierum; neutri tamen cum alteris.
Quartana triplex iterum a binis præceden-
tibus internoscitur, quod Paroxysmus diei
primi, sit ut diei quarti, ut diei septimi,
ut decimi; quod Paroxysmus diei secun-
di sit, ut diei quinti, octavi, undecimi;
quod

quod Paroxyfinus diei tertii ut, ut diei sexti, noni, duodecimi &c. Ita quidem ut vel accessionis tempore, vel durationis, vel alio atque alio symptomate, singulorum quartorum dierum febris tum sibi similis fit, tum a reliquorum dierum febribus quodammodo dissimilis.

D I V I S I O V.

Hæc quinta divisio eas febres continet, quæ internarum partium aliquam inflammationem comitem habent.

Est itaque hujus Divisionis Febris Anginosa, Phrenitica, Peripneumonica, Mediastina, Pleuritica, Cardiaca, Paraphrenitica, Splenica, Gastrica, Hepatica Pancreatica, Mesenterica, Enterica, Nephritica, Epiploica, Peritonæalis, Hysterica, Arthritica, &c. Ast quadam hic cautela opus. Alio enim, quam hic, sensu Medicis nonnunquam memoratur febris v.g. Pleuritica vel Peripneumonica, vel
 alia;

alia; cujus explicatio ad Divisi. 7. dabitur.

DIVISIO VI.

Divisio hæc febres illas complectitur, quas Eruptio quæpiam in Cute comitatur.

Hinc febris vocatur Erysipelatosa, Scarlatina, Petechialis, Miliaris, Variolosa, Morbillosa, &c. Quare tot diversis Paragraphis hanc sextam divisionem pertractare necesse erit.

§. I.

De Erysipelatosa febre.

Erysipelatosa febris primo maculas rubras facit, quæ brevi in latas vesiculas elevantur. Febris quippe per unum, duos, pluresve dies, præiens, tandem terminatur maculis rubris, subito amplis, tum in omni quidem corporis parte, tum maxime in facie. Quandoque ab alterutra aure inchoant, doloremque ac ruborem in vicinia

nia excitant, densumque agmen minimarum pustularum producunt, quæ aucto morbo in vesiculas attolluntur, ichore repletæ: serpit dein Erysipelas, & reliquas occupat faciei partes; afficiens autem palpebras, eas ita tumefacit, ut oculi ægre aperiri queant: per ipsam capillatam capitis cutem sæpe pergit novo impetu, interea dum priore in loco jam remittit.

Erysipelas Phlegmonodes Antiquitas vocavit, quando in tumorem inflammatorium partes attolleret; Phlegmonen vero Erysipelatoden, si cum insigni cutis rubore ac calore tumorem vix haberet.

Casus dantur ubi eruptione facta febris acuta manet, ac sanguinem exhibet vere Pleuriticum. Imo introvertitur nonnunquam materies, Letalem Phrenitidem, aliosve summe periculosos morbos, producens. Eo in casu summa antiphlogistica cura opus Contingitque non raro, ut sicca, terrea, plumbea remedia, extrinsecus adhibita,
bul.

DE ERYSIPELATOSA FEB. 21

---

bullulas crispent indurentque; ita ut materies transpirare nequeuns, mora acris fiat, subjectasque partes carneas tum erodat, tum in Gangrenam vertat. Ubi ergo violentum adeo Erysipelas est, ut malignitatis hujus metus adesse possit, ab his ficcis est abstinendum, & calida fomenta Lactis, Lactis ebutyrati, feri Lactis, cum floribus sambuci cocti, diu noctuque adhibenda sunt, interea dum Venæ sectio, & reliqua cura antiphlogistica, exacte instituantur.

Est & Erysipelatis species *Sydenhamo* descripta Sect. 6. Cap. 6. quæ sæpius retrocedit, antequam plane cessaverit morbus. Citra ullam notam causam subito introvertitur, ingentesque post se relinquit anxietates. Elapsis aliquot horis rediens Erysipelas mox quamlibet anxietatem fugat; itumque ac reditum hunc eodem in morbo crebrius repetit. Erysipelas etiam in hac specie nonnunquam in vesiculas attollitur.

C

Spon-

Sponte liquet, quid vocetur Erysipelas bullatum. Tumores ingentes format ichore, aut sero acri turgidos; quibus non crepantibus partes subjectæ fœde exulcerantur, erodunturque. Hinc cutis tensæ perspirabilitas est promovenda, eaque non succedente, punctura adjuvanda est.

§. 2.

De Febre Scarlatina.

Scarlatina febris a *Sydenhamo*, sect. 6. c. 2. describitur. Post febrim non vehementem „ Cutis univèrsa maculis parvis, rubris,
 „ interstinguitur, crebrioribus certe & multo latioribus, magisque rubentibus, at
 „ non perinde uniformibus, ac sunt illæ, quæ morbillos constituent. Ad duos
 „ tresve dies persistunt hæ maculæ, quibus demum evanescentibus, decedenteque
 „ subjecta Cuticula, restant furfuracæ quædam squammulæ, adinstar farinæ corpori
 „ inspersæ, quæ ad secundam aut tertiam vicem se promunt, conduntque vicissim.

Hanc

Hanc benignam febrem Scarlatinam *Sydenham* diluente ac modice refrigerante methodo, sine molestia, aut periculo, tam facile curabat, ut nomine potius, quam re ipsa, morbum censeat appellandum.

Eodem modo Scarlatinam *Romæ* crebram *Prosper Martianus* ante 140. abhinc annos descripsit, quam *Rossaliam* Romanum Vulgus adpellare dicit. Vidit certe eam æque benignam, quam *Sydenham*. Ait enim *Comm. in Epid. Hipp. Lib. 2. Sect. 3. §. 20.* „ At experientia docet nullum febre ex *Rossalia* interire, & nisi miraculo quodam, & ob errata maxima, quæ aut ægri committant, aut Medici; potissimum vero sanguinem mittentes.

Incautis, aut Inexpertis, hæc benigna scarlatina febris imponere potest, falsoque benigna *Petechialis* iisdem dici, quacum sane multa similia habet; differre tamen admodum binos hosce inter sese morbos, postea liquebit.

Jam ipsam hanc adeo benignam Scarlatinam Febrim, nunquam periculofam, sola præpostera agendi methodo letalem reddi, quis Mortalium crederet? Attamen vidit id, luxitque, *Sydenham*. „ Cum e „ contrario, inquit, si plus negotii ægris „ faceffamus, vel lectulis continenter in- „ carcerando, vel cardiacis, aliisque re- „ mediis supervacaneis, nimis docte, & „ ut vulgo dicitur, secundum artem, supra „ modum ingestis, morbus statim intendi- „ tur, & æger non raro, nulla alia de „ causa, quam nimia Medici diligentia, ad „ plures migrat.

Porro si id in tam levi morbo fit, nonne veridicum fatebimur *Sydenhamum*, asseverantem, ut mox latius patebit, Malignitatis inventionem, ipsa pulveris Pyrii inventionem letaliorem esse generi humano? si morbus, a quo naturaliter nemo mortalium unquam perit, Malignitatis obtentu letalis fiat, quid in Petechiis, in Variolis,

in Morbillis, per se passim periculosis, eo non fiet obtentu?

Est tamen præter hanc *Sydenhami* Scarlatinam alia, quæ natura sua etiam vere maligna dici queat, variis in Europæ plagis observata. Scribit *Cbr. Joan. Langius* annis 1695. & 1697. Scarlatinam satis malignam in *Saxonia* se observasse. *Morton*, qui & cum *Sydenhamo*, & post eundem in *Anglia* vixit, *Tract. de Febr. cap. 5.* putat Scarlatinam a Morbillis non differre, nisi æqualiore rubedine, cæterum eundem cum Morbillis morbum esse, eiusdemque sæpe malignitatis, ut dein exemplis probat. Etiam eruditus *Nerucci*, *Mædicus Florentinus*, in *Discursu suo Italico* super inoculatione Variolarum, malignæ admodum Scarlatinæ meminit, aliquot abhinc annis in *Hetruria* grassatæ. Anno autem 1748. & 1749. pessima Scarlatina, maxime maligna *Hægæ Batavor.* fuit, cum valida Angina inchoans, plurimosque infantes, tum & bene

multos juvenes, atque adultos occidens; imo fauces, carnesque buccarum, in ulcera maligna, ossa maxillarum in cariempes-
simam convertens, similiaque etiam produ-
cens in cruribus. Nonnunquam Parotis,
non juvans, sed indurefcens, aderat.

Tandem advertimus Scarlatinam, licet
infantum duntaxat morbus soleat haberi,
nihilominus etiam Adultos quandoque ad-
fligere, imo dum valde Epidemica est,
Adultos æque adoriri, quam infantes. Id
in *Belgio* erat quotidianæ observationis.
Idem innuens *Sydenhami* „ Integras fami-
„ lias, ait, infantes vero præ cæteris, in-
„ festat.” Hinc antea jam monui, prudentia
opus esse inexpertioribus, ne pro beni-
gnioribus Petechiis eandem salutent. In
Benigna *Sydenhami* specie, cura *Sydenhami*
omnem absolvit paginam: in maligna Epi-
demica Cura antiphlogistica ab ipso initio
summa opus est.

§. 3.

De Febre Petechiali.

Petitchæ, Petechiæ, ex *Italico* idiomate, corrupta adpellatione latina, Maculas peculiaris generis in putrida febre designant. Febris Petechialis ea olim dicebatur, quæ *Lenticularis* audiebat *Fracastorio*, & tempore *P. Foresti* frequens hoc nomine occurrebat: unde etiam maculæ hæ ob rotunditatem germanice, ac belgice, *Pfefferkorn*, *Peperkorn*, vocabantur. Apud *Diemberbroeckium* frequens quoque ejus mentio est. Quippe tempore febris pestilentialis petechiales febres potissimum observantur, & ejusdem veluti species creditæ, vim hominum ingentem sternebant. Obtinent autem tempore minime pestilentiali in *Germania Austria* nostra, *Hungaria*, ac *Vicinæ Regiones*, his infames sunt. Nec datur annus, quin iisdem plurimi laborent, multique pereant. Nostrates Medici eru-

ptionem Petechialem statuunt Criticum Naturæ molimen esse, adeoque haud minus promovendam, quam eam Variolarum, Morbillorumque. Hanc futuram Crisin prævident a signis malignitatis in febribus; ad quæ conspecta, mox calidam admodum Athmosphæram ægris conciliant, calida Alexipharmaca & Bezoardica porrigunt, & intra Lecti cortinas, stragulaque, artificiose sepeliunt. Moris quondam erat, ut ad primam suspicionem malignitatis *Fratres Misericordiæ* advocarentur, qui apta secum involucria afferrent, loris adducenda fibulisque; quibus profecto ita includerent ægros, ut nec movere se illi, nec aera externum ad ullam corporis possent admittere plagam. Obsolevit quidem mos ille, sed citra illum nulla cura deest, ut immani calore ægri obruantur. Imo nec hic sollicitudinis meta. Quia enim refrigerium, quod forte ceterorum initio morborum ægri capiunt, in causa esse posset, quo minus
vene-

venenum a corde foras pelleretur, invaluit prudentissima, ut ajunt, consuetudo, omnes ægrotantes, mox a principio quorumcumque morborum, calidissimo, nec renovato, aere includere, quo virulenta materies, si *forte* adesset, foras trudi posset. Puerperas etiam, quod Lochiorum impuritate sæpe maligni quid contrahant, ad eandem Carnificinam Vulgus condemnat, condemnat & Medicus; congratulanturque sibi invicem de adhibita prudentia, si cutis demum efflorescat: citra hanc enim prudentiam actum de Puerpera fuisse. Estque persuasio de hac veluti Critica eruptione tam firma apud Medicos, ut, aegro in pejora labente, quiscumque demum morbus illum teneat, clamor, & ejulatus, & suspiria, undique exaudiantur, utinam efflorescentias cerneremus! Et vulgus non Medicum, tam nobile, quam ignobile, omnem inde salutem unice expectat.

Hoc adeo verum, ut celebrioris cujusdam Urbis Medici coram me testati fuerint, de præstantia, ac veritate eorum, quæ *Rat. Med. Tom. I.* circa debitum ac salutare ægrorum regimen, verbo exemploque docuiffem, persuasiffimos sese, convictiffimosque esse; apud ipsos vero ita comparatum esse, ut Doctrina hæc in actum duci nunquam posset. Male quippe cum Medicis agi, quorum ægri nec petechiis, nec miliaribus saltem, maculati, ad plures migrent: illos vero Medicos Nobilibus, Ignobilibusque, impense laudari, qui ægros nunquam nisi variegata admodum cute morti tradant: quippe persuasis Medicos tunc saltem, quæ sua essent, fecisse; Naturam, quoad potuerit coegisse; quod vero illa in certamine succubuerit, id eorum culpæ non tribuendum. Adeoque cum boni Patrisfamilias esset fortunas tueri, uxoris amatæ, ac caræ prolis gere re curam, cumque id omne a Vulgi existimatione penderet, Doctrinam meliorem
ad-

admiraturos se quidem perpetuo fore, nunquam vero imitatuos. Rogati demum quid illi meliora edocti, pejora secuti, supremo demum Judici responsuri essent, oculos illi in terram defigere, humeros attollere, suspirare, tacere, prætereaque nihil.

Hæc igitur cum ita se habeant, operæ pretium erit intueri primo quid Petechiæ sint, quoque modo oriantur, ac pergant; & demum quid medice de iis & cogitandum sit, & concludendum.

Febris continua putrida hominem invadit, sæpe cum valido capitis dolore, dolore artuum veluti Rheumatico, anxietate præcordiorum, urina aliquando rubra, sæpe vero ab ea fanorum vix abludente, & pulsu non raro sive suppresso, sive debiliore. Nonnunquam die 4. 7. 9. 11. 14. criticis proinde diebus, punctula rubra adparent, aut cinerea, aut purpurea, aut livida, aut nigra: sæpe vero indiscriminatim
quo

quovis morbi die, etiam minime critico, erumpunt. Purpurea, aut livida, aliquando prodeunt, bona sane fortuna in rubrâ sensim abeuntia; alias etiam rubra in ortu, in purpurea ac livida sensim mutantur. Contingit quoque ut eant redeantque pluries; contingit ut justo maturius evanida, non redeant tamen. Grandescunt nonnullis maculæ, plagas imo formant oblongas, quæ, quod similes Virga cæsis contingant, vibices adpellantur. Superveniunt etiam aliis Exanthematibus febrilibus, vicissimque & hæc illis internascuntur. Miliaribus enim, aut Variolis, aut Morbillis, aut Scarlatinis, Petechiæ superveniunt; & vice versa Variolæ, Morbilli, Miliæ, ad Petechias accedunt: variolæ autem hæc vix elevant se, mortemque denuntiant propinquam. Pessimis in rebus versatur æger, cui maculæ sub cute profundius hærent: natura viribus easdem foras pellendi deficiente. Loca, quæ occupant, sunt collum, pectus, rari-

us facies, venter, dorsum, latera, imo extremi omnes in nonnullis artus. Dum plures invadunt, occidunt multos; sive sua vi propria tempore in acutis consueto, sive lentiolem sphacelum, aut chronicos morbos demum letales inducendo.

Nec sola Macularum sedes cuticula est. *Pontius, Fernelius, Morellus*, sedem quoque in adipe & carnibus, imo in ipso detexere periosteo. Hujus observati adeo certus erat *Diemerbroeckius* ut, negantem id Chirurgum, ipsa Anatomica demonstratione iterata in Cadaveribus eorum, quos Petechiæ sustulerant, convicerit Petechias a Periosteo lata basi ortas sensim extenuari, & apice demum, pyramidali proinde figura, in cute terminari. Vid. *Diemerbr. Tract. de Pest. Noviomag. Lib. 4. Hist. 32. & latius Lib. 1. cap. 14.*

Ratione harum macularum pluribus Autoribus *Purpura* morbus audit. Verum cum videam *Purpuræ* nomen a *Clariss. Hoffmanno*
omni-

omnibusque *Germanis* eruptioni Miliari nunc unice sacrarī, nolui cum Antiquioribus Petechias hoc nomine adpellare, ne confusio in Arte fiat. Sufficiat monuisse Purpuram olim morbum Lenticularem, five Petechialem vocatum fuisse; ne putent Tyrones Vetustos Miliaria descripsisse, qui tamen de folis egere petechiis.

Petechiæ ita descriptæ, sintne naturæ, an Artis opus? Naturæ nimirum, crisi morbi molientis; an vero Artis, naturam præpostere subvertentis?

Respondeo Criticas Petechias dari, testantibus Autoribus gravissimis, *Fracastorio*, *Foresto*, *Diemerbroeckio*, *Sydenhamo*, aliisque pene innumeris. Verum enim vero ejusmodi observari duntaxat, adventante, aut vigente, febre pestilentiali; aliis vero temporibus Petechias hæcæ criticas esse longe rariores, ex iisdem Autoribus concludere datur. Haud tamen id ita intellectum velim, ac si tempore Pestilentiali

Na-

Natura semper crisin Petechialem immutabili lege moliretur, sed potius eo adacta, & coacta, methodo calida, ac sudatoria, ad Pestem curandam observari solita. Ita quidem, ut si Methodus Antiphlogistica *Botalli*, *Sydenhami*, Paucorumque aliorum, ad Pestem curandam, religiose, & citra ullam consuetæ in Peste methodi admistionem, adhiberetur, Crisis Petechialis raro, opinior, contingeret.

Si hæc ita se habent, quid jam de Petechiis, tempore minime pestifero, adeo creberrimis censeam, aut potius censere debeam, sponte liquet. Naturæ opus fane non est. Quid ergo est? Somniatæ Malignitatis effectus. Adplicemus igitur *Germaniæ*, quæ incomparabilis *Sydenham* suo tempore *Angliæ* adplicuit sub finem *Scedulæ Monitoriæ* „ Cujus de Malignitate, „ (sive Notionem, sive verbum dixeris,) „ opinionis inventio humano generi longe „ ipsa *Pyrii pulveris* inventionem letalior „ fuit.

„ fuit. Cum enim eæ febres præfertim
 „ Malignæ dicantur, in quibus intensioris
 „ præ cæteris inflammationis gradus con-
 „ spicitur, hinc Medici se ad usum Car-
 „ diacorum, & Alexipharmacorum, ne-
 „ scio quorum, contulerunt; quo scilicet
 „ per Cutis poros expellant, quod som-
 „ niant, venenum, (hoc enim est dicen-
 „ dum, nisi malint verbis ludere, quam
 „ illud, quod potest intelligi, serio propo-
 „ nere,) ex quo factum est ut Regimen
 „ calidissimum, Methodumque huic pa-
 „ rem, iis morbis adoptaverint, quæ fri-
 „ gidissima tantum remedia, tum regimen,
 „ præ cæteris sibi postulabant.

„ Quod quidem satis arguitur, tum in
 „ Variolarum, qui ex callidissimis in Re-
 „ rum natura affectibus est, tum in fe-
 „ brium aliarum curatione.

„ In quem errorem forte inciderunt ex
 „ conspectu *Petechiarum*, *Macularum* pur-
 „ purearum, & cæterorum id genus Phæ-

„ nomenon Quæ tamēn omnia in ple-
 „ risque subiectis inflammationi, ægri fan-
 „ guine jam diu plus fatis a febre accen-
 „ so, superinductæ, omnino debentur :
 „ utpote quæ raro sponte sua efflo-
 „ rescunt, præterquam sub adventu Pe-
 „ stis ipsius, atque in initio invasionis ista-
 „ rum variolarum confluentium, quæ sum-
 „ mæ inflammationis participes sunt.

Atque hucusque *Sydenbarnus*. Sed ca-
 lidioris Regiminis Patroni jactabunt mihi
 suas, quas perficiunt curas, integrasque
 Curatorum series: id quod nullatenus con-
 tingeret, si ipsorum Methodus jure car-
 peretur.

Quod in dias luminis auras plures sane,
 ipsis curantibus, redeant, facilis dabo. Sed
 ohe! vellentne igitur Methodum tunc tan-
 tummodo condemnandam fore, quando oc-
 ciderit Universos? Utique ipsis autoribus
 Bellum atrox tuta foret vitæ conservandæ
 methodus, quod si illæ plurimi, truncati non

pauci, ex eo superstites redeant, vivant-
que annosi: sed iterum respondeat hic po-
tius *Sydenhamus*: „ Quod si quis hic re-
„ gerat: An non igitur de facto expe-
„ rimur hanc febrim *Methodo*, huic, quam
„ tradis, profum contraria, persæpe fu-
„ gari? „ . . . . Respondet ille „ In
„ illa, de qua nunc agimus febre, si con-
„ periar ægrum, quo magis calefit, eo ma-
„ gis non tantum *Phrenesi*, *Maculis pur-*
„ *pureis*, *Petechiis*, &c. obnoxium esse,
„ sed & febrim insuper symptomatis om-
„ nium generum irregularibus, & anoma-
„ lis exinde stipari: e contrario vero si
„ alium ægrum ea, quam jam proponi-
„ mus *Methodo*, tractatum, ab his sym-
„ ptomatis profum liberum observave-
„ rim, Ratio dictat posteriorem hanc *Pra-*
„ xeos modum longe alteri præstare:
„ tametsi uterque æger, ita diversimode
„ curati, ad sanitatem revertantur. Quod
„ si plures hac via, quam alia ista, mor-
„ tem

„ tem effugiant, eo facilius solvitur con-
 „ troverfiæ nodus. „

Multa de Petechiis dicenda superſunt; maxime de iisdem tum præveniendis, antequam fiant; tum, cum adſint, curandis. Verum cum hæc quoque ad Miliarem eruptionem pertinent, ipſaque Miliarium Historia Eam Petechiarum elucidet, atque explanat, una fidelia hunc utrumque parietem dealbabo. Sit itaque

§. 4.

De Febre Miliari.

Eſt febris continua putrida, cum anxietate præcordiorum, laſſitudine, debilitate, non raro cum Catarrho quodam junctâ, cum Urina & pulſu sæpe non multum a conditione ſana abludentibus, nonnunquam cum Rheumatico artuum dolore, vel & dolore faucium. Cujus febris die 4. 7. 9. 11. 14. imo paſſim die quocunque non critico, poſt perceptum non raro vappes-

centis veluti aceti vaporis fœtorem, oriuntur stigmata rubra, seu maculæ potius, quæ mox in perfecta Hemisphæria pellucida elevantur, colore albæ aut rubræ; quarum hæ minus periculosæ illis habentur. Mole minuuntur ad diem suæ eruptionis 4. 5. 6. 7., exsiccantur, & in squammas ut plurimum fatiscunt. Debiles admodum sunt ægri, & ad minimam auram frigidam perceptam perniciose habent. Imo plures, dum ad necessaria erigere corpus gestiunt, animo linquntur. Quando Epidemia maligna adest, junguntur ipsi Petechiæ, dolores lateris, aliave pessima symptomata; eoque ipso tempore epidemico tam multos occidit, ut exemplis constiterit vix Centesimum fervari; utque illis, quos mors non abriperit, dira symptomata in Pectore, Ventre, Encephalo, Oculis, Ossibus, & Juncturis, oriantur, quæ sive diuturnos, perennesve, morbos, sive mutilationes, generant. Observatumque fuit eosdem homines

nes eodem hoc morbo pluries in vita aliquando affligi; imo eosdem homines, in eadem Epidemia, præfertimque Medicos his ægris infervientes, eundem hunc morbum bis pati.

De Morbi antiquitate disputatur: aliis ad *Hippocratis* notitiam eundem referentibus; aliis vero ejus Epocham ad medium elapsum sæculum XVII. figentibus.

Antiquitatem *Hippocraticam* redolere morbum, Priores sequentibus adstruunt argumentis.

1. Epid. 2. sect 3. pag. apud *Foës.*
1020. ait *Hipp.* „ In febribus autem æsti-
„ vis circa 7. 8. 9. diem Aspredines quæ-
„ dam Miliareæ, κερχρῶδεα, enascebantur,
„ culicum moribus fere similes, quæ
„ tamen non admodum pruriebant, in
„ summa cute subnascebantur, & ad ju-
„ dicationem usque perdurabant, ac ne
„ eæ quidem Masculorum ulli erumpen-
„ bant: Mulier vero, cui talia fierent,
„ nulla mortua est. D 3 2.

2. Coac. præn. n° 243. , Quibus
 „ falsa sputa cum tussi subsistunt, iis cor-
 „ pus velut efflorescentibus pustulis rube-
 „ scit, ante obitum vero exasperatur.

3. Coac. n° 443. „ Pustularum eru-
 „ ptiones veluti summa cute leniter lace-
 „ rata, aut vellicata, totius habitus Phthi-
 „ sin denuntiant.

4. *Hipp.* ibidem: „ Quibus in febre
 „ continua pustulæ toto in corpore exci-
 „ tantur, letale; nisi superveniat Apo-
 „ stema: atque his circa aures maxime
 „ fieri consuevit.

5. *Epid.* 1. ægr. 2. pag. 969. 970.
 „ Sileno, octavo sudor frigidus per omnia
 „ membra diffusus est, cum pustulis ru-
 „ bentibus, rotundis, parvis, varis non
 „ absimilibus, ὄνυ ἰόνθοι, quæ perma-
 „ nebant, neque abscessum faciebant....
 „ undecimo obiit.

Vari, ἰόνθοι, *Galeno, Aetio, Foëstio,*
Goræo, sunt tumores parvi & duri, crasso
 suc-

succo prognati; nullus ferôsæ tenuitatis participes; ideoque, cum non pruriant, ad scalpendum haud invitantes.

An nunc ulla horum in *Sileno Varorum* cum *Miliaribus* similitudo? Crediderim sane haud majorem, quam cum *Variolis*; quas magnus alioqui *Doretus Sileno* adfuisse in *Coacis* p. 369. scribit: id quod etiam contra optimum *Weribosium Clariss. Vratislaviensis Medicus Hahn* statuere conatus est.

Prosper Martianus negat *Variolas* ullis *Hipp.* textibus innui; id quod suo jam tempore quibusdam visum erat; sed simul statuit contra alios non semper plenas *petechias* ab *Hippocrate* indicari. Et sane fatendum est de maculis nullo modo extantibus, textus hos omnes intelligi non posse. Sed ideone sunt *papulæ Miliare*s? *Prosper Martianus* *miliares* minime cognovisse videtur, cum alioqui, dubius hic fluctuans, conjecturando saltem, ut *Miliares* cognoscentes faciunt, harum meminisset.

Hollerius ad Textum Coac. 243. Scabiei cujusdam suspicionem format, pag. 1109. comm. in Coac. Idemque illustris *Hippocratis* Commentator ad Textum n. 4. citatum. Phlyctenas intelligendas esse credit, vel Petechialem purpuram, cujus letalitem auferret suppurans Parotis.

Jacotius hunc ipsum textum de quibusdam quidem pustulis intelligit, minime vero de Miliaribus; nullam enim harum aut conjecturarum injicit, aut mentionem: imo potius contrarium quid fuisse censuit, cum hæc pustulæ letum inferrent, nisi Natura, Parotide suppurante, se liberaret. Alias vel cum *Galeno*, & *Hollerio*, Phlyctenas intelligit, quæ unica duntaxat corporis in parte prodire consueverunt, vel cum *Celso* aliud quidpiam genus exulcerantium pustularum. Adde quod plures horum autorum ipsi dubitarint an ἑξανθημάτων vox sæpe non designaret quasdam tantum maculas.

Pro-

Presjjer Alpius, qui ante 160. abhinc annos suum immortale de *presjgiendo* opus edidit, hos laudatos *Hipp.* textus crebro tangens, vel iisdem Petechias modo designari credidit, vel aliquod suppurantium genus pustularum.

Ballonius, eximius ille *Hippocraticus* Medicus, qui 200. abhinc annis, florere incipiens, integro fere dimidio sæculo claruit, Medicinamque tam egregie excoluit, ornavit, locupletavitque, omnes Cutaneos morbos, Antiquis descriptos; sive febris expertes essent, sive eandem comitem haberent, curatissime rimatus est. Meretur legi Lib. 2. Cons. Med. Hist. 5. Longe autem lateque super cunctis his differens, Miliarium nostrorum existentiam prorsum ignorasse videtur, nomine quanvis *κεγχρωδεων*, ut *Hippocrates*, usus: idque duntaxat, ut efflorescentias non eminentes, sed parvas atque rotundulas, easdemque planas, designaret. Miliaris pustulæ memi-

nit quidem, sed sine morbo; semel tamen Prosper testatur Miliarese se vidisse, non maculas, sed veras papulas, easque dixit *aliquando Criticas*. Sed an intellexerit *Nostras*? Haud putaverim: tum quod unico in dorso tantummodo eas viderit, tum quod ut pellucas non descripserit. Si tamen quis id asseveret, haud repugno. Dato autem hoc, facile textus unus alterve invenietur quibus cognitio Miliarium longe antiquior uno seculo evinceretur. Quod equidem per me licet, qui simili quid ex Riverio jam innuerim, idque modo in animo haberim demonstrare, quod ante 110. annos rarissima, post annum vero 1680. frequentissima, ejus mentio fuerit facta.

Ludovicus Mercatus alia ratione antiquos non intellexit, quam recensiti Commentatores; id quod ex ejusdem magno *Dé febribus* opere conspicuum est.

Annis abhinc 150. Miliarium nostrorum nulla apud *Germanos* notitia fuit, ita

ut

ut eorum nemo hanc eruptionem *Hippocraticis* viderit in textibus. Utique necessario ejusdem meminisse *Sennertus* debuisset, dum febres petechiales, febrimque *Hungaricam* dictam, tam curate examinaret, efflorescentiarumque naturas rimaretur.

Clariss. Vir. *Paulus de Sorbait*, dignissimus meus in hac Cathedra Antecessor, in vasto suo *Praxeos* opere in Fol. Miliaris eruptionis ne meminit quidem; ut certe ante 90. annos hic morbus *Austriacos* penitus latuerit.

Epocham ejus Cl. *Hoffmannus* nobis determinare conatus est Tom. 4. *Med. Rat. Syst.* part. 5. cap. 3. quam quintam partem anno 1739, ut videtur, edidit. Epocham hanc figit ad introductum in *Germaniam* usum potuum *Asiaticorum*, adeoque ad sua ipsius tempora. Imo abusui horum potuum, ut causæ, morbum adscripsit.

Cum tanti nominis veneratione dubitare mihi de hac origine liceat: nam nec

Asi-

Ajaticorum hoc potu tota die utentium morbus est; nec etiam est morbus *Batavorum*, apud quos longe antea hic invaluerat abusus.

At hic forte oggeret mihi quisquam *Ill. L. B. van Swieten*, in *Aphthas Commentariis* id insinuari, quod apud *Batavos* *Aphthæ* idem sint, quod apud *Germanos* *Miliares*; adeoque posse illas eandem habuisse cum illis originem.

Respondeo *Ill. Virum* id sententiæ loco non pronuntiasse, sed proposuisse meri instar problematis; ita ut mox subjunxerit:

„ Omnia tamen hæc dubii tantum instar
 „ propono: ut illi, quibus & *Aphthas*, &
 „ *Miliaria Exanthemata*, frequenter vide-
 „ re contigit, judicent, in quantum con-
 „ veniant binæ illæ separationes morbosæ
 „ materiæ, ad diversa corporis loca depo-
 „ sitæ. Dissimulandum enim non est alia
 „ quædam symptomata præcedere, & co-
 „ mitari *Miliarium* eruptionem, quæ in
 „ *Aphthis* non observantur. Quod

Quod ergo ab Ill. Commentatore problematicè tantum propositum fuit, ad minime infirmare ea potest, quæ mox adversus *Hoffmanni* sententiam adtulerim. Relinquam interea ad tempus hoc ipsum Problema, eodem postmodum ad majora probanda usus.

Sed quid si Cl. *Hoffmannus* hanc suam de potibus *Asiaticis*, ut Miliarium causa, opinionem, ipse infirmaverit? Id autem est evidentissimum. Ubi enim Tom. 4. part. 1. quam anno 1729. edit, de Febre purpurata, id est de Miliaribus, ab abuso hoc oriundis, disseruerat; ubi ad Medicos *Francofurtenses ad Moenam* idem scripserat; ubi denique Thom. 4. part. 5. de Purpura agens causam stabiliverat eandem; cogitur tamen ultimo in opere fateri, longe ante quam ille abusus *Germanos* invaserat, Miliarem febrim immaniter in *Lipsienses* sæviisse, eademque ob causam *Lipsiensem morbum*, seu *febrim*, dictam fuisse. Quæ magni Viri Confessio nos adigit, ut aliam longe morbi causam, aliam

aliam omnino ejusdem Epocham, inquireamus. ●

Cl. Welschius, & Christ. Langius, morbum natum statuunt anno 1652. idque *Lipsiæ*. Clariss. *Trumbius* in peculiari de Miliaribus Dissertatione innuit *Polonos* morbum in *Lipsiam* intulisse, hosque iterum *Russorum* commercio affectos fuisse eodem. Sed cum de his ultimis suspicionibus nihil certi habetur, plerique omnes scriptores Epocham ad annum 1652. *Lipsiæ* ponunt, unde dein sensim *Germaniam* totam, *Hungariam*, *Styriam*, aliasque invasit Regiones.

Dubitare tamen licebit an *Gallia* prior non viderit *Saxonia* morbum? *Riverius* Lib. 17. cap. 1. agnoscit triplex genus efflorescentiarum in febribus malignis, quas omnes ad Pestilentiales referendas censet. 1mo Petechias, Vibicesque. 2do Pustulas parvas extantes, & suppurantes. 3^{io} Parvas Pustulas grani Milii simillimas, albas & rubras, interdum & flavas, lividas, nigrasve;

grafve; quæ simpliciter exsicarentur. Porro autor hic scripsit illum 17. suum Librum brevi post Cometam anni 1618. a quo pestilentialem præsentem, de quo scribit, morbum, cruentaque bella, deduxit. Ergo videntur Miliare faltem 30. annis, antequam *Lipsiæ* Comparuerunt, *Gallis* innotuisse.

Quidquid vero de hisce fit, constanter id verum manet, quod in *Germania*, & potiore *Europæ* parte, morbus, post illam *Lipsiensem* originem, sensim modo innotuerit, & veluti per gradus variis observatus, animadversusque, Medicis fuerit. Quod enim principio monui, repeto: Purpuram quidem anteriore tempore a multis describi, sed Petechialem, minime Miliarem: posthac vero Miliaribus undique probe notis Purpuræ nomen & inditum fuisse, & perpetuo mansisse.

Longe post *Welschii* Dissertationem *Possoniensis* Medicus *Reyger* primas Miliare *Po-*

sonii

Jonii vidit, quo quidem anno notatum non invenio, sed cum *Bonetus* ejus Dissertationem in Med. Septemb. Tom. 2. Lib. 5. pag. 206. & seqq. habet quod egregium opus anno 1686. editum fuit, videmus morbum hunc jam ultra 80. abhinc annos *Hungaris* innotuisse. Notavit eruditus vir dum Miliare pustulas primas videbat, se ab adstantibus inaudiisse, quod unus alterve iisdem jam affectus ibidem fuisset.

Eruditus *Grunwald* Diss. de nova febre dicta *Miliari*, censet eam anno 1666. in *Bavaria* primum adparuisse; *Penninis*. vero *Bavariæ Alpiibus* anno demum 1733. & 2734.

Regnum *Scotiæ* morbum fat maturæ cognovisse videtur. *Robertus Sibbald* in sua *Scotia illustrata*, edita *Edimb.* anno 1684. describit inter *Scoticos* morbos speciem *Scarlatinæ*, quæ *Purpuram nostram* ad unguem referre videtur.

Anglia circa idem tempus morbum observasse videtur. *Sydenham* in fine operum suo.

fuorum, nempe in *Scedula Monitoria* de novo febris 1685. ingressu, cœpit primum Miliarium meminisse, quæ in illa febre nova intempestivo Cardiacorum usu extorquerentur: alibi hac occasione non nisi de Petechiis locutus. Sed doctus *David Hamilton*, *Hofmanno* laudatus, exeunte proxime elapso sæculo, ineunteque præfenti, Miliare *Anglis* familiares fuisse, peculiari *Dissertatione* evicit.

Itali morbum dudum ignorasse videntur. *Ramazzinus*, qui ad annum 1714. scriptis circa Epidemica clarus, vixit; optimus *Tortus*, qui in Epidemicis describendis solertissimus, usque ad 1741. vitam duxit, nullam nostræ Purpuræ fecere mentionem. Jam vero & nota ibidem est.

Atque hæc de Historia Morbi suffecerint. Quæstio nunc gravis examinanda est, utrum nimirum numerandus inter Morbos illos fit, qui ad Cutim materiem morbosam critice determinent, determinandoque cor-

pus fanitati reddant; an vero tota hæc pustularum Genesis mere sit Symptomata, aut potius accidentalis.

Delicior, ac sane ponderosior quæstio, eos consulere jubet, qui ex professo, quod ajunt, de hac materie scripserint; inque iisdem id potius, quod experiundo, quam quod ratiocinando protulerint, examinare.

Egregius *Hoffmannus* experimento *Lipsiensi* coactus alias hujus morbi causas admittere, quam *Asiaticorum* potuum abusum, hanc demum *Lipsiensibus* causam adfuisse, præter alias, invenit „ Peïssima, ait, con-
 „ fuetudine, receptum tunc erat, ut Puerperas non solum arctius Lecto adstringerent,
 „ sed etiam conclavibus calidis macerarent; primisque puerperii diebus juscula, & potum, non nisi fervida, iis exhiberent. Neque tamen alvum per multos dies adstrictam, clystere vel laxante solvere, neque etiam Lochiis subsistentibus sanguinem evocare auderent. . . . .

„ Id

„ Id quod experientia etiam postmodum
 „ luculenter confirmavit. Posteaquam
 „ enim Nocumenta dedere Documenta,
 „ & abrogato æstuoso Puerpera-
 „ rum regimine, laxantia & V. S.
 „ admittunt, *longe minor ibi est hujus Exan-*
 „ *thematis proventus, minus ejus periculum,*
 „ *minorque inter puerperas strages.*¹

In Vol. 2. act. ph. Med. N. C. obs.
 146. doctissimus *Fuchsius* Medicus *Gotben-*
sis, longam habet de Purpura miliari Dis-
 fertationem, integra quæ legi meretur. Ju-
 vabit meminisse exordii. „ Communis, in-
 „ quit, & multorum Medicorum senten-
 „ tia, & Obstetricum opinio, quod sin-
 „ gulæ Puerperæ Purpuram perpeti, ne-
 „ scio quo fato ac lege, quasi destinatæ
 „ sint, per aliquot annos in tota fere *Tbu-*
 „ *ringia* hætenus invalescere cœpit. Hinc
 „ mox post partum, ad hanc ex voto ex-
 „ pellendam, cor ab illa præservandum,
 „ atque debilitatam puerperam, & in par-

„ tu viribus exhaustam, refocillandam,
„ partim Bezoardicis, Cardiacis, Sudori-
„ feris pellentibus, partim Analepticis,
„ Diæteticis, Aromaticis, ac Vinosis, puer-
„ peram quasi obruere, & tegumentis ca-
„ lidis quasi suffocare, solent. Huic quo-
„ que opinioni malam illam Vetularum
„ consuetudinem, qua omnibus Puerpe-
„ ris, si puerperium felicem ad finem per-
„ ducere velint, bis aut ter, per aliquot
„ horas, largissime sudare, lege quasi qua-
„ dam sancitum est, suum debere originem
„ credo. Quo quidem obtinetur, ut hoc-
„ ce regimine *in puerperis robustis, non*
„ *adeo sensibilibus*, & concurrente aliquali
„ humorum Dyscrasia, aut Cacochymia,
„ hinc inde pustulæ, purpuræ similes, in-
„ terdam cum Euphoria expellantur, &
„ concomitante de reliquo legitimo Re-
„ gimine ac Diæta, bene cedant: tantum
„ vero abest, ut singulæ hoc impune,
„ & cum eodem salutaris utantur effectus,

„ &

„ & eventu ut potius sensibiliores, commo-
 „ tionibus & orgasmo sanguinis obnoxia, gra-
 „ viora inde percipiant symptomata.

Pergit deinde Autor Lochiorum sup-
 pressiones, uteri inflammationes, suppu-
 rationesque, & Gangrænam, hinc ortas
 describere; idque eo magis, quod in tam
 calido Regimine impossibile sit Puerperam
 ita ab omni aeris afflatu præservare, ut idem
 quandam corporis partem persæpe non af-
 ficiat. Subjungit tunc exempla plura ca-
 lamitosa hujus detestandæ praxeos.

Exp. *Trumphius* in suis Obs. de Purpu-
 ra anni 1737. & 1738. *Goslaria*, ejusque
 in confiniis grassata, §. 14. „ Ratione
 „ aeris externi, inquit, ad Calorem in pri-
 „ mis respiciendum erat, qui, quo magis
 „ immoderatus fuit, eo magis quoque no-
 „ cuit. Certum enim est sudorem nimium,
 „ ut plurimum, in Exanthematicis feбри-
 „ bus perniciosum esse, caloremque ex-
 „ ternum anxietates nimias excitare; con-

„ firmantibus id etiam nostris ægris: ut-
„ pote in quibus sub his circumstantiis,
„ quidem ex voto, uti adstantes reputa-
„ bant, minime tamen cum Euphoria,
„ Purpura efflorescebat: manifesto docu-
„ mento, quod regimen nimis calidum
„ plus obfit, quam profit. Interim ta-
„ men in hunc usque diem quibusdam ad-
„ huc in more positum est, ut vel sub me-
„ tu, vel actuali Eruptione Purpuræ,
„ Hypocausta vehementer calefaciant, eum
„ in finem, ut hac ratione, & subjunctis
„ insimul Bezoardicis calidis, facilius ex-
„ pellatur miasma peregrinum & noxium.
„ *Robustiorum aliqui citra noxam quidem si-*
„ *stinuere tale regimen, maxima autem pars*
„ *aliorum, eidem expositorum, fatis cessit.*
„ Nec tamen propterea mos hic penitus
„ abrogari potuit; nimis enim alte infi-
„ det hominum animis opinio a Majori-
„ bus, (non quidem seculi prioris) hausta,
„ tegi nempe debere corpus undiquaque,
„ quo

„ quo malignitas eliciatur . . . Certum
 „ igitur manet quod temperatus aer pur-
 „ pura laborantibus optime conveniat.

At vero, mihi objiciet forte quisquam hoc: laudati textus dicunt quidem Regimine calido Purpuram & pejorem reddi, & frequentiore, sed Purpuram naturaliter ortam non negant Criticam esse; adeoque ad propositam Quæstionem nihil hucusque responsum est. Et quod plus est, eadem illa Dissertatione ultimo laudata *Trumphius* disertis verbis hanc notabilem sententiam subjunxit: „ Exanthemata in
 „ nonnullis proruperunt sine regimine ca-
 „ lido, aut adhibitis ullis remediis. Ex
 „ quo palam fit non excitatam fuisse
 „ calidioribus remediis Purpuram, sed ma-
 „ teriem illius antea jam massa sanguinea
 „ latitasse.

Apposite sane ille, & ad rem: sed advertat modo id mihi in præsentiarum sufficere, ut demonstrem, Miliaria Exanthe-

mata & frequentiora, & pejora, communitum Medentium, tum vulgi, methodo, reddi; id vero quod in quæstione necdum solutum fuerit, id aliis me postmodum soluturum argumentis.

Ut igitur adhuc pauxillulum dictis immorer, Miliare pustulæ regimine descripto longe plures occiderunt, quam quæ dicuntur aliunde ortæ: deinde, fatentibus id laudatis autoribus, prodire hoc regimine, *ubi alias non prodissent.*

Igitur ex concessis, datur ars fatalis pestiferum hunc morbum generandi, iis in corporibus, in quibus produci nullatenus debuissent, adeoque in quibus sine hac arte nequaquam prodissent. Provoco ad ipsa citatorum Autorum verba.

Horrenda utique res est! eam tamen non miramur considerantes quomodo ex *Stative Vegetabilium & Animalium Reverendi Hales*, & ex *Eruditi Keilii Medicina Statica Britannica*, constat evidentissime, Athmo-

Athmosphæram exhalationibus Vegetabilium, Animaliumque repleri: deinde corpora humana imbibere tum humiditatem aeris, tum etiam detenta in aere effluvia. Hominem nunc consideremus putrida vomentem, putrida sudantem, mingentem, alvoque egerentem: clauso interim conclavi, minimeque mutata athmosphæra. Nonne *Keilius* demonstravit juvenem sanum, sed jejunio ac labore confectum, spatio unius noctis 18. uncias poris imbibisse suis? Hydropicorum utique exempla nos docuere paucos intra dies ultra 100. Libras hominum imbibere poris. Quid jam cogitandum ubi bibula ægrorum vasa de athmosphæra putrida incredibilem copiam putridi, corrupti, alcalini volatilis, continuo ad sanguinem, ad Lympham, ad Spiritus, advehant, commisceantque? Imo consideremus ipsum duntaxat haud renovatum aera! Nonne *Senlivogii*, *Boerbavii*, *Grævesande*, *Musscöenbræckii*, nonne omnium

Physicorum experimentis evictum est, in aere non renovato perire pabulum vitæ, & in eodem animalia cito debilitari, morique? *Digitone ipso causam tangimus ob quam innumeri ægri ab ipso morbi principio insignem illam debilitatem conquerantur, quæ Malignitati falso adscribitur?* Est, si velis, Malignitas, sed talis, quam non morbus, non natura, sed ars produxit; abfutura profus, si ars defuisset producendi.

Quam sapiebant præ nobis Antiqui! Videte apud *Cælium Aurelianum* Methodicos calidis in morbis in id præcipue intentos, ut Cubiculum & amplum, & aère bene perflatum, & subfrigidum esset. Quid de *Celsò* dicant Nostri, Libr. 3. cap. 7. in Cura febris Ardentis monente. „ Etiam „ amplo Conclavi tenendus, quo multum „ & purum aërem trahere possit, neque „ multis vestimentis strangulandus, sed „ admodum levibus tantum velandus est.

Faci-

Facile ergo comprehendimus Exanthemata Miliaria, quo tempore grassabantur, & pejora fuisse, & multos, qui cæterum immunes fuissent, invasisse. Comprehendimus etiam cur tunc contagione afficiantur Necessarii, Custodes; cur quoque morbus fiat non raro ἐπιδημιότητος. Sed ultra pergendum est.

Vidit senex *Sydenhamus* Miliaria in *Anglia*, ut vidimus, sub finem scedulæ monitoriæ. Si ipsum interrogem num ea Critica, ac salutaria, non existimet? respondet solito suo candore: „ Licet Miliaries „ eruptiones sponte sua nonnunquam „ ingruant, sæpius tamen lecti calore, „ & cardiacis, extorquentur . . . tandem „ vero cum ex re male gesta spiritus in „ Confusionem* omnimodam adigantur, „ pulsus inordinatus cum subsultu membrorum subingreditur, quam non ita diu „ post mors excipit.

Vidit

Vidit, descripsit Miliaria doctissimus *Porchon*, Tractatu de Purpura, Variolis, Morbillis, edito *Parisi*. anno 1688. Rogatus num ea Critica, saltem nonnunquam, non censeat? negat omnino, & citra ullam exceptionem.

Propria mea observata recolligens, Miliaria in Nosocomio vidi, vidi in urbe. Dum ea in urbe vidi cum Magnifico Archiatro *Kessler*, cum expertissimo Medico *Erndl*, cum erudito Medico *Guarin* juniore; dum in Nosocomio eadem casu habui, semper vel ego solus, vel mecum clari, quos laudavi, Medici, ita hos ægros tractantes, ac si Miliaria nullam attentionem mererentur, nihilque ad Crisim referrent, semper citi, semper integri, exitimus morbi victores.

Contigerat anno 1756. ut Homo peripneumonicus sexto morbi die infortunio quopiam incideret in Miliaria alba, cui mox rubra sese interponerent. Prælegebam

bam tunc Auditoribus historiam *Sydenhami* sect. 3. cap. 3. qui describens dictam ipsi Variolosam febrem, arguensque Medicos qui Diaphoresin exfuscitando, & promovendo, hanc febrem curare annisi, morbum non curarent, sed malignas potius eruptiones in Cute producerent, demum subjungit: „ Stante hac constitutione ac-
„ cerlebar ad Virum doctissimum, D. D.
„ *Morrice*, qui tunc temporis *Londini*,
„ jam *Petbworthia*, Medicinam cum lau-
„ de facit, hac febre cum effusissimis su-
„ doribus, & frequentibus Petechiis labo-
„ rantem; consentientibus aliquot aliis
„ Medicis, utrique nostrum familiaribus,
„ Vena secta fuit, surrexit e lecto, ab-
„ sterfo primum sudore, Medicamentis, &
„ Diæta refrigerantibus, usus est præsen-
„ tissimo cum levamine, multis malis, ac
„ periculosis symptomatis, mox d. flatis;
„ & cum eidem Methodo insisteret, *intra*
„ *paucos dies sanitati restitutus est.*

Ita-

Itaque imitatus *Sydenhamus*, hominem deterfis fudoribus lecto per aliquot horas, ac deinde sæpius, exemi ꝑ sola diluentia & expectorantia ipsi præscribens: unde effectum id, ut intra paucos dies Miliaria penitus evanescerent, & interturbata Peripneumonix Crisis feliciter & restitueretur, & perficeretur. Ne vero Auditores, patrio errore præoccupati, sinistri quidpiam huic homini in posterum vererentur, eundem, eorum in gratiam, diu sanum vegetumque in Nosocomio alui.

Notandum porro erat hominem hunc ex malo regimine prædispositum fuisse, antequam in nostrum Nosocomium deferretur, ad hanc eruptionem; unde posthac levi causa excitante, præ incuria, adjuncta, exanthema in actum prorupit.

Repetitis igitur omnibus, quæ circa propositam Quæstionem nunc dicta sunt, constat 1° Exanthemata Miliaria & benigniora, & rariora, contigisse, a remissione

ne Regiminis, Medelæque calidioris. Adfuisse tamen, quum Regimen istud, errore tum Vulgi tum Medicorum, integre mutari haud potuerit.

Constat 2do Observatione *Sydenhami* Exanthemata hæc sponte sua nonnunquam ingruere, sæpius tamen arte extorqueri: neutra autem ratione critica esse probari. *Trumbius* idem quod *Sydenham* notat.

Constat 3^{io} Observatione eruditi *Porcbon*, nulla ratione unquam critica vocari debere: Clariss. *De Sorbait* petechias, tam in Febre Hungarica, quam ipsa Petechiali, nihil critici habere censuit, sed abundantiam modo testari pravitatis. „Petechiæ, „ quocumque morbi tempore apparentes, „ hostile prædominium *præannuntiant.*” ac paulo post Petechialem Eruptionem *Symptomaticam* vocat, cujus retardatio cum non noceret, putabat Venæ sectionem non prohiberi a Petechiis jam extantibus.

Con-

Constat 4to Morbos febriles, inflammatoriosque, integre, citoque curari, in quibus eruptio hæc, tanquam non adesset, penitus negligitur. Ergo nullum quidem Criseos modum hic obtinuit.

Liceat 5to Id addere, quod & Medici complures, & ego in Nosocomio, si-ve in Vigore morborum, si-ve eorundem in fine, nunquam nostris in ægris, quibus a principio affueramus, agendique extiteramus arbitri, Miliaria deximus.

Confirmatur autem hoc ipso Problemate quod pagæ 47. ex *Ill. Præsidis* in Caput de Aphthis commentario mihi objiciebatur. Si enim concedamus in Morbis acutis id Miliaria in *Germania* esse, quod apud *Belgas* Aphthæ; tunc hic usui veniet observatio magni *Boerbaavii*, quam *ultimis vitæ suæ annis* suis communicabat cum Auditoribus, Imminutarum scilicet incredibiliter Aphtharum, ex quo *Sylviana* Methodus apud *Batavos* proscribi cœpisset. Hoc

adeo

adeo verum, ut Medici frequentissimam ibidem praxin exercentes, Aphthas quovis anno pauciores deprehendant: ita ut in Febribus acutis vix ultra bis, ter, in anno easdem videant: in febribus quidem malignis paulo crebriores, sed simul plane symptomaticas; cæterum easdem modo vel in Infantibus, vel in Scorbuticis, ut solenne semper erat, observantes.

Videremur ergo Problema III. Viri affirmando respondere posse: eoque magis quod apud *Huxbam* pluribus observemus in locis in eadem quidem maligna Epidemia & Aphthas, & Miliare, & Petechias, simul prodiisse; quodque in *Decad* 2. Act. *Berolin.* anni 1729. & 1730. Aphthæ funestæ, una cum Miliaribus invadentes, describantur.

Ex quibus cunctis rite consideratis, Conclusio hæc, ni fallor, consequitur, *Miliaria Exanthemata frequentius mala arte progigni, sponte longe rarius.*

F

At

At nimis, forsan, propero. Egregius *Huxbam*, *Huxbam* longa annorum ferie Naturæ in Epidemiis contemplandæ unico addictus; *Huxbam* studio *Hypocratico* clarus; plusquam quinquagesies observavit, scriptisque notavit, Crisim Acutorum, tum Miliaribus, tum Petechiis, contingentem: imo tempora vixit, ubi in una Epidemia Crisis & Aphthis, & Petechiis, & Miliaribus, simul contingeret. Ergo sunt Critica.

Secundo, id quod hic *Huxbam*, idem clari in arte viri passim animadvertunt; miliares proinde ac petechiales efflorescentias æque Criticas salutantes, quam aut Variolosas, aut Morbillofas: ita quidem ut, quem admodum posteriores averruncare nec debemus, nec possumus, ita etiam neque priores. Medicos itaque, ut Variolas morbillosque mala arte peiores reddere queant, haud vero generare; ita etiam miliares atque petechias eos præposita

stera methodo depravare, creare autem minime posse.

Tertio, quod egregii Viri *Hoffmann*, *Trumpsius*, aliique, testati sunt, idem boni Practici quotidie experiuntur. Utuntur quippe illi sive privatis in ædibus, sive publicis in Nosocomiis, temperato Regimine, similique medela. Nihilominus Miliaria & Petechias oboriri vident, adolescere, exsiccare: ut profecto verum Naturæ opus, non Artis; ut Naturæ critice agentis, haud vero mala arte perturbatæ, effectus esse videantur.

Quarto, id quod Acutis in morbis, & Die critico fit, & cum omnium emendatione symptomatum fit, & cum sanitate sensim redeunte fit, id sane vel Criticum est, vel nihil usquam Criticum dici potest. Sed attentis Practici testantur hoc de Eruptione Miliari, & Petechiali. Ergo vel hæc Eruptio Critica est, vel in tota Medicina nihil critici existit.

Profecto si omnia hæc ita se habeant, præpropere meam videor formasse Conclusionem; quod eo magis demiror, quia non formaveram illam, nisi pluribus, iisdemque repetitis, tum clarorum in arte viro- rum, tum meis propriis observatis, sufful- tus & innixus. Adeone observatis ob- servata repugnent? Natura num sibi con- traria, & mendax? Postulat igitur a me, me jubet æquitas, meam jam formatam Conclusionem ad tempus relinquam, ut vim datarum objectionum seriatim mente ex- pendam.

Ac primo quidem *Huxhami*, Viri cu- jus magnum apud me, ac venerabile, no- men, opera 20. annorum revolvens, de- fidero sæpe in Autore Autorem. Sane me cogit veritatis amor, ut acerbè con- querar virum hunc & *Hippocraticum*, & *Sydenhamianum*, toties præceptorum utrius- que oblivisci. Quæ vero causa hujus? Proprii amor systematis, quo id ratum habu-

habuit, quod maligni quidquam pluribus in febribus sublitesceret, calidioribus attenuandum, movendumque, sudoribus demum expellendum. Utique plerisque in Epidemiis sudori tum symptomatico, tum vi coacto, nimium tribuens, fidensque, Miliaris ac Petechialis Eruptionis incautus extitit, nec ullo modo imitandus, Admirator. Sydenbamo in Acutis curandis oppositum *passim* videatis, præter optima, quæ laudat remedia, ubique fere commendantem, *Confectionem Raleigh, Theriacam Andromacbi, Radicem Contrajervæ, Serpentariæ Virginianæ, Salem C. C. Vinum rubrum cum Mace & Cinamomo ustulatum, &c.* Intueamini egregium virum in accurata *Dissertatione de Febribus ipsi dictis Nervosis* anni 1737. quas alio nomine Malignas appellamus, quasque Miliare & Petechiæ toties, ipso observante, concomitabantur.

„ Cardiacæ hæc, inquit, (mox memorata) eaque repetita, frequenter desiderant

F 3

„bant

„ bant languor continuus, & collabentes
 „ assiduo vires, quæ & sudores etiam ma-
 „ tuos, criticosque, sæpe movebant, aut
 „ pustulas expellebant. Videte ibi-
 dem, & ubique, quoties a tali Medica-
 tione & Aphthæ, & Miliæ, & Pe-
 techiæ, oborirentur.

Lubens equidem fateor, cardiaca ejus-
 imodi nonnunquam danda esse, ut labascens
 in morbis natura ad bonam crisin anime-
 iur; at vero omnium morborum curam,
 in quibus maligni quid adparere supponi-
 tur; hisce excitantibus perpetuo aggredi
 velle, *Hippocraticum non est, Sydenhamia-
 num non est.* Hoc potius est ab una parte
 veras debilitatis in febribus causas non
 ad amissim distinguere, ab alia parte a Scyl-
 la incidere in Charybdim.

Doleo profecto me hic cogi tanti viri
 in praxi revelare errores; sed ante me
 Doctrinam, qualem *Huxham* hic tradidit,
 condemnavit Celeberrimus *Chilcrist*, in Act.

Elimb.

Edimb. part. 4 §. 23. ubi de his ipsis *Nervosis Huxbami febribus* differens, omnem in iisdem condemnat sudorum provocationem; cum sanguis, liquidioribus dissipatis inspissatus, mora dein corrumpatur, letalesque generet efflorescentias.

Si quid forte simile ex egregio *Pringle* objiceretur, quam quod ex *Huxbano*, simile esto responsum.

Jam alterum objectionis membrum pag. 69. relatum aggredior, sistens comparationem Miliarium, cum Variolis & Morbillis.

Æquane hæc comparatio est? Primo Variolæ & Morbilli non superveniunt morbis simpliciter acutis, quemadmodum Miliæ & Petechiæ. 2. Variolæ & Morbilli non superveniunt Miliaribus & Petechiis, sic ut penitus prodeant, & crescant, sicut quidem hæc illis; sed tantum eo, quo pag. 32 dictum est modo. 3. Variolas, Morbillosque nascentes, non sus-

focamus, nec propulfamus, cum iubitã ægri constantique falute, quemadmodum axperimentis evicimus Petechias ac Miliãres propulfari. 4. Regimine ac Medela calidis, nunquam Variolas & Morbillos, fed quidem Miliãres ac Petechias, generari, experimentis probatum eft. 5. Prodeunt Variolæ & Morbili, copiofi, numeroſi, in plurima hominum parte, etiamſi ægri temperatiſſime tractantur; Petechiæ vero, & Miliãres temperato regimine rarius. Nullo ergo jure criticas has eruptiones poſteriores ideo vocant, nullo omnino jure eas comparant cum prioribus.

Ad tertium Objectionis membrum delapſi, respondemus minime nos negare aut velle, aut poſſe, Miliãres aut Petechiales Eruptiones iis obſervari Medicis, qui in Acutis Naturam nullatenus cogant, fed quam religioſiſſime obſervent eandem, ſequanturque. Sed an ideo efflorefcentiæ hæ opus Naturæ ſunt? Haud putaverim.

Nam

Nam 1mo. homines temperatissime tractati, utroque hoc eruptionis genere affici contagione possunt, quam ante morbum, cum affectis consuescentes, contraxerint.

2do. Calidum Regimem plerisque hominibus ita sacrum est, ut principia morborum contentur provocatis vincere sudoribus, imo ut sæpe calidiora remedia sponte his addant. Desinant ergo mirari Medici, qui postmodum ad hos ægros advocantur, aut eosdem sua in Nosocomia recipiunt, quod vel jam adsit eruptio, vel brevi postea compareat; quantumvis temperate eosdem tractent.

3^{io}. Experimur hanc de utilitate calidi regiminis opinionem tam altas apud Plebem egisse radices, ut vix iterato moniti, minuant auctum Athmosphæræ calorem: imo, ut minuant eundem solummodo, circa quam horam expectent Medicum; augeant vero mox, atque ille recesserit. Quod de aere, idem de stragulis verum.

Ita ut causam fere inevitabilem ponant exanthematum.

4to. Vehementer quoque & generant, & contagione multiplicant has eruptiones omnes illæ causæ, quas *Ill. Præses Libr. de Morb. Castr.* pag. 136. recenset: Loca Paludosa; multa militum manus arctiore spatio collecta; Nosocomia, Navesque, Vulneratos, numerososque ægros, angustiore loco, ventis haud perlustrato, continentes. Ita enim ex variis his putridis exhalationibus Athmosphæra inquinatur, sic quidem ut febres, & febres cum similibus eruptionibus, excitentur. Unde facile capitur cur postmodum, aucto horum numero, malum propagetur, & epidemicum fiat, quando ægri ejusmodi ad varias plagas, quo aptius curentur, deferuntur.

Ex omnibus hisce evidens fit inevitabiliter nonnunquam Exanthemata hæc generari, imo obnitente medico produci, &

tan-

tandem contagio univerſas afficere Regiones poſſe. Sed collecta in unum vi omnium objectionum nondum id probatum video, quod miliaria, aut petechialia, Exanthemata, vi naturæ, morbi ratione, impulſu vere critico, crebro generentur.

Ad quartam objectionem respondeo, haut ita profecto cogitaſſe, qui critica eſſe hæc exanthemata negarint, Autores; licet ſibi ipſi hæc objicerent, quæ obſectio iſta inſinuat. Referam modo eorum ſententiam. Videntes illi eruptiones hæc, die critico, cum morbi emendatione prodire, ac variis ſubſequentibus diebus criticis repetere, integramque ſubſequi ſalutem; teſtantur ſimul ſe obſervaſſe quod vel ſudore, vel vomitu, vel urina, vel alvo, vel ſputis, aut pluribus harum viarum ſimul, evacuatio coctæ morbi materiæ, contingeret. Cum ergo clari hi viri tot aliis exemplis didiciſſent exanthemata hæc minime critica fuiſſe, & cum eorundem eruptione

veras

veras evacuationes criticas aliunde observassent, credere crisin quidem consuetis Naturæ viis hic contingere, per easdem autem bonas Naturæ vires, quibus & crisis, & quæcumque critica evacuatio contingeret, etiam illud noxium, peregrinum, exanthematicum, ad cutim pelli, & vel ibidem debito tempore hærens exhalare, vel citius inde retrocedens per cæteras, jam apertas, excretorias vias, eliminari.

Mentem utique horum Autorum sic fuisse ex prægressis patuit. Disertis verbis eruditus *Porcbon* hanc esse suam super hisce sententiam declaravit. Nec aliter censuit Clarissimus *Ritterus*, agens de Febre petech. quæ annis 1740. & 1741. in *Hussia* grassabatur. Cæteras enim morbi evacuationes vere criticas expertus, conclusit Petechiale exanthema minime criticum, sed mere *accidentale* esse; idque eo magis, quod egregie curatos cerneret, quibus Petechiis, aut prorsum neglectis, aut
im.

imprudenter retropulsis, Bona cæteroqui Medela ad Crisin, consuetis Naturæ viis producendam, utilis fuisset.

Attamen non is sum, qui horum Autorum Conclusionem, certe paulo generaliorem, ita amplecter, ac defendam. Unum alterumve exemplum minime coactæ efflorescentiæ observasse mihi videor: casus nonnullos criticos a fidis observatoribus tenere me credo. Negare etiam nollem exanthemata hæc unquam esse morbum sui generis, minime cæteris supervenientem; cum de Petechiali id videatur apud Autores, qui de eo, ut Pestilentiali, scripserint, constare. Sed simul me jubet tum clarorum Virorum autoritas, tum propria experientia, id extra tempora pestis credere, quod Medici hic facile decipiantur, quoque longe rariores, quam putent, hi casus sint. Hoc totum quod demonstrare volo.

Mul-

Multa sane me in hac mea confirmant sententia. Plura jam dixi: sed en aliud notabilissimum. Nosocomium *Fratrium Misericordiae* multis utique ab annis, & quidem fere usque ad annum 1758. horum Exanthematum crebritate infame erat. Ipsi *Frattes Misericordiae* mihi facti sunt, Calculo ægrotantium quotannis rite subducto, semper 30. ægros, ex 100. acute laborantibus, Exanthemata perpeffos fuisse. Sed en! quantopere nunc rerum mutata, facies! Sex modo ægri, per ultimos duos annos, alterutra harum eruptionum laborarunt: eo quidem cum effectu, ut numerum eorum, qui annis superioribus acuto ibidem morbo perire solebant, jam una quinta cum dimidia propemodum sit imminutus. Causam tantæ mutationis rogati, responderunt sese a biennio solitos esse aërem lustrare sæpius, ac remove; nitorem loci, lectique, colere; lectos quotidie reficere, ne suis in spurcitiis, aut putrida athmos-

molphæra, ægri hæreant; ægros moderatissime tegere; nulla ultra medicamenta calida iis exhibere; nunquam amplius in morborum principio citra manifestas indicationes vomitoria dare; potu copiosiore nunc ægros suos implere; & rationem Medicamentorum nunc plane *Hippocraticam*, *Sydenhamianam*, *Boerhaavianam* esse. Postquam hæc, quæ in textu, scripseram, accepi Extractum a *Fratribus Misericordiæ*, ex eorum *Necrologio*, & *Nosologio*, integrorum quinque annorum. Ex hoc Extracto constitit, si primo quinque hi anni in unam summam addantur, dein per quinque dividantur, 2000. ægros quotannis inibi suscipi, & 700. acutis morbis laborare. Ex 100. solebant 30. has efflorescentias pati; id est, 210. homines quotannis ibidem Miliaria, aut Petechias patiebantur. Porro circa medium annum 1758. Mutationem illam maximam, de qua in textu, induxerunt. Effectum inde,
ut

ut ultimo hoc Sefquianno sex modo ægri exanthemata habuerint. Ergo olim Sefquianni fpatio 315. ægri habuere Exanthemata, ultimo Sefquianno sex duntaxat, quanvis ultimo hoc Sefquianno numerus Acutorum morborum folitum ibidem numerum adhuc fuperaret. Ergo olim $\frac{30}{100}$ partes acutis laborantium habuere Exanthemata jam $\frac{1}{52}$ duntaxat. Contulit autem huc a biennio plurimum *Expertiff. Bertrandus*, Medicus ex eodem conventu in hac Univerfitate promotus; tum etiam ab anni retro fpatio dignus ibidem *Phyficus*, *Dominus Medicus Guarvin*.

Unde refumere jure mihi videor conclufionem, quam pag. 69. ad tempus reliqueram, & dico: Exanthemata hæc minus Naturæ opus funt, quam Artis perverfæ; ita quidem, ut, quæ a Natura producuntur, longe rariora inveniantur, quam quæ, eadem non cooperante, generentur.

Præ-

Præterea fatendum est Petechias, & Miliaries, nisi imperfecto & erroneo Naturæ nonnunquam nasci, idque hanc ob causam: *Hippocratices* leges circa crises vix hic observant Medici multi. Exacte Diem morborum numerant; imo nonnulla audent, vi dierum, præfagire; utinam autem vi dierum etiam medicarentur! Homo v. c. Pleuritide correptus, post aliquot v. s. quarto die sputa quædam mucosa facile ejicit, urinam utcunque turbidam, brevi aliquid deponentem mingit, leniter transpirat, doloremque olim sævum, jam experitur moderatum, cum bona respiratione. *Æterna Hipp.* observata docent hic a medicis nihil esse mutandum, vasa non ultra evacuanda, naturamque suo operi salubriter intentam, minime debilitandam esse, sed prudenter potius sustentandam, & qua via ipsa nunc monstrat, eo esse ducendam. Multis nostratium Medicorum, eo quod dolor quisquam superest, venam

denuo fecandam esse judicant, idque donec is penitus absit. Si in Consulatione mo-
neantur æternarum naturæ legum, quas
hic infringere nefas; imo, ajunt, *Austria-*
cum id Clima poscit. Allatura igitur quæ
fuiſſet salutem Natura, jam turbatur, in-
firmatur, ab incepto opere avertitur; tunc
morboſa materies circumfertur, ſagnat,
corrumpitur nova contracta acrimonia ſti-
mulat ſolida, exſuſcitaturque elanguidas Na-
turæ vires, quæ potiorem corrupti inani
conatu ad cutim ducant; haud meliori sæpe
cum effectu, quàm ſi idem corruptum
Diarrhœa colliquante, per Meſſentericum,
aut Cœliacum ſyſtema, viam, capeſſiviſet.

Porro ſi cui placuerit etiam critica vo-
care hujusmodi Exanthemata, per me qui-
dem id licet; modo is concedat Diarrhœam
colliquantem, colliquantesve, eodem in
caſu, ſudores, criticos quoque appellandos
eſſe. Interim turpe eſt quotidie gementes
hic Medicos obſervare, nihilque ita, quam

exan-

exanthemata suspirantes, & ea dum, vel e longinquo suspicantur, laudare ovantes, animum erigentes ægris, & familiæ; dum interea tot exemplis convicti esse debeant summæ harum curationum raritatis.

Quid vero demum generi humano calamitosius, quam quod & Plebe, & Medicis conspirantibus, tot milleni quotannis ægri, ab ipso principio acutorum, in sudores symptomaticos agitentur, ac veluti fundantur, ut coacta omnino crisis, in ple-risque aut letalis, aut periculosa saltem, producat; interea dum salutaria Naturæ molimina turbantur, confundantur, ac penitus sufflaminantur. Faxit DEUS, ut demum sapiant Phryges!

Quisquam interim Articulus practicus hic pertractandus superest. Ponamus Medicos vocari in Nosocomium, cujus arctiores parietes, majorem vim hominum concludentes, efflorescentias petechiales aut miliares, exposito antea modo, suis inco-

lis conciliaverint. Ponamus Medicos arcefitos ad ægrotos, qui vel proprio Marte, vel industria Medicorum, iisdem jam sca-teant. Ponamus denique plebejus, Mi-litesque ægros, hisce jam plenos, ad Noso-comia deferri; quid agendum est? Pro-movendæne erunt eruptiones, ne intro-versæ occidant? An vero neglectis his cu-ra omnis ad Naturam morbi rationabiliter convertenda?

Theoretice responsurus, dicam omnes symptomaticas, vel accidentales excretio-nes, ut ægro noxias, supprimendas, fal-tem fovendas non esse. Regulas praxeos, ni fallor, omnes hic mecum habeo consen-tientes. Sed expedit practice respondisse, & quidem experimentis.

I. Contigit biennio circiter elapso, ut *Leopoldini* Suburbii Nosocomium Quingen-tos propemodum milites alios post alios exciperet, alios post alios *Petechiis* cer-neret laborantes. Solo regimine tempera-
to,

to, Claretis Flor. Cordialium cum multo spiritus sulphuris per campanam, ac fero lactis vinoso, omnes cito, tuto, jucunde, convaluere: Duodecim duntaxat inter quingentos exceptis, in quibus malum nimium adoleverat. Aderat ibi Medicus Expert. D. *Kollman*; eoque ægrotante, Expert. D. *Störck*.

2. *Sydenhamus* Collegam suum mediis in Petechiis absterfit sudoribus, lecto exemit, atque vena pertusa, datisque remediis refrigerantibus, intra paucorum dierum spatium reddidit sanitati: imitatus certe hic *P. Forestum*, qui Lib. 7. obs. 27. eodem modo hominem a sudoribus, calidioris regimine in febre excitatis liberavit; subjunxitque „ His & tenebris, & morti „ quasi destinatus, ad lucem & vitam re- „ vocatus est.

3. Miliaribus correptum Peripneumonicum simili, quam *Sydenham*, methodo,

in Nosocomio nostro paucis diebus integre percuravimus.

4. Plura exempla Medicinæ Studioſi in noſtro Noſocomio viderunt prodeuntium ſive Miliarium, ſive Petechiarum. in principio februm aut Acutarum, aut Inflammatoriarum, quas nempe homines domi ſibi, antequam ad nos deferrentur, contraxerant, quæ ultra non progredereſſentur, quæque cito diſpareſſent: intereꝫ cura morbi propria, nullo habitu ad Eruptionem reſpectu, ſanitatem brevi reſtitueret.

5. In Caſibus, in quibus ægros fere deſperatos ſuſcepimus, qui aut hemitritæis neglectis, aut febre continua putrida, eaque peſſima, laborarent, vel qui prædebilitate vix ultra febrientes peſſimis quibusvis ſymptomatis affligerentur; ſive jam Miliaria, Petechiasve, haberent, ſive eaſdem brevi, ſi vitam protraherent, habituri ex anteaſtis viderentur; læti vidimus dato Cortice Peruv. copioſo, vel cum progreſſu exan-

exanthematum, vel cum uberiore eorundem secretionem, (unicam foeminam si exceperis) sanitatem integram incredibile quam cito, quamque perfecte, rediisse.

Igitur moderatum regimen, & propria morbi cura, videntur eos fervare, qui magno in periculo nondum versantur; cortex vero peruvianus iis omnino necessarius adparet, qui vere maligne decumbunt. Tom. 3. *Rat. Med.* cap. 1. ut & Tom. 4. c. 1. evidentia & convincentia exempla dedi.

Innuerat jam olim praestantiam ejus *Ill. Praef.* Cap. de Aphthis, pag. 214. *Sydenham* Corticem dederat tempore epidemico Aphthis: nam si Aphthae sponte non recederent, febris in intermittentem abibat. tumque & febrim fugabat Cortex, & crustas pellebat Aphthos. Suspensus ergo *Ill. Commentator* sub Aphthis pertinacioribus Gangraenam haerere, adeoque corticem prodesse. „ Forte & cum prudentia, ait, „ tentari potest, quid faceret corticis usus

„ in Exanthematibus illis, quæ frequen-
 „ tissima occurrunt illis in Regionibus,
 „ ubi Aphthæ vel nunquam, vel saltem
 „ raro admodum, observantur in Febribus.
 „ Aliquoties feliciter cessisse hanc
 „ methodum novi; sed nondum satis multa
 „ colligere potui experimenta practica,
 „ ut circa hanc rem determinare quid
 „ audeam.

Febris *Hungaricæ* dictæ cujus ortum ab
 anno 1566. ducunt, mentionem hic nec
 feci, nec debui; cum ad febres ita dictas
 malignas, castrensesque, pertineat, & sæpe
 Petechias junctas, sæpe non junctas,
 habeat. Autores *Germanici*, & præprimis
D. Sennertus, hic adeundi sunt. Cæterum
 quæ de cura malignarum febrium cum Pe-
 techiis aut Miliaribus dicta sunt, ea ad hanc
Hungaricam quoque sunt adplicanda.

Mirabitur forte etiam quis Pestis hic
 desiderari historiam. Verum noverit ille
 eam me, DEO favente, nunquam vidisse,
 se,

se, adeoque, ex *Fracastorio*, *Platero*, *Riverio*, *Diemerbroeckio*, *Sylvio de le Boe*, *Barbette*, *Sydenbamo*, &c. corradere me eandem debuisse. Id quod, ut unicuique ejus historiam cupienti, facile est, ita minus mihi conveniens fuit; veluti qui ea, quæ & magis obvia in praxi sint, passim oculis visa meis, & propriis confirmata exemplis, Auditoribus hic tantum proponere volui, debui.

§. 5.

De Febre Variolosa.

Febbris hæc accuratissime examinari meretur, in variis magni *Sydenbami* operibus, in *Immortalis Boerhaavii Aphorismis*, in operibus *Freindii*, *Mertoni*, *Listeri*, *Meadii*, ubi de Variolis agunt. Compendium horum, cum additamentis practicis, dedi *Rat. Med.* Tom. 2. Cap. 3.

Communi more dividi Variolæ solent
I. in *Regulares*, & *Anomalas*. *Regulares* sunt,
quæ consuetum ordinem servant; *Anomala*
læ, quæ eundem perturbatum habeant. Pri-
ores *Syndenham* tota sua 3. Sectione descri-
psit; posteriores vero Sect. 5. cap. 4. &
in *Diff. Epist. ad G. Cole*.

Cum *Regulares* naturalem morbi ideam
dare queant, erit ab iisdem petenda morbi
descriptio. *Anomalarum* deinde ideam
postliminio dabit harum a Regularibus re-
cessu.

Regulares dividuntur in *Discretas*, *Con-*
fluentes, & *Cobærentes*; quod ultimum ge-
nus quoddam est, *Discretas* inter & *Con-*
fluentes ambigens.

Primo oritur febris dicta Variolosa, quo
tempore etiam adesse dicitur Contagii sta-
dium. Est illa major, minor, acuta pas-
sim, cum valido dolore capitis, dorsi, lum-
borum, præcordiorum, cum vomitu, aut
nausea: quibus propensio in sudores in Ad-
ultis

ultis sæpe jungitur, in infantibus vero convulsio.

Finiente die tertio, aut quarto inchoante, solent in Discreto genere adparere in latere Colli, aut Gena, aut prope Labia, Frontemve, aut Pectus, rubræ maculæ, sed mox utcunque elevatæ, ut brevi pustulæ minimæ esse videantur; principio autem acicularum puncta magnitudine sua æquantes, sparsim prodeuntes; ventrem, dorsum, superiores, inferioresque artus, successive obsidentes. Grandescunt paulatim, nisi quod non raro una alterave paulatim se subducat, nec ultra, saltem eundem in locum, redeat.

Tertia ab eruptione die solet pustula jam plena pure videri, eodemque, aut quarto die, cutis pustulis intermedia tenditur, inflammatur, rubet, dolet.

Undenam hæc tensio cutis? a copia materiæ variolosæ. Natura ejus partem maxime virulentam. die 3. vel 4. febris in
pustu-

pustulis locare inchoat, dein pergit; reliquam portionem per biduum magis coquit, & in celulosa membrana sub cute deponit. Hæc nunc cocta materies, partim salivatione in confluentibus, Infantumque Diarrhœa, evacuatur; partim vero metastatice a facie ad manuum dorſa carposque, ab his iterum sæpe ad crura, deponitur; partim denique pustularum augmentum facere videtur, iisdemque exsudare. Docet id reditus puris fusci, & ad superficiem pustulæ indurati, quod licet ablatum, tamen toties renovatur. Confirmat idem experimentum in methodo pustulas maturas perſcindendi toties observatum, quod pustula quater, quinquies, perſciſſa, evacuata, & spongia deterſa, tamen novo de integro pure brevi poſtea ſcateat: unde ſimul liquet quantopere hic perpetuæ cutis humectationes profint, omnesque emollitiones, balnea bis ter de die iterata crurum, imo & brachiorum; ut & uſus continuus internus,

nus, diluentium ac humectantium: sed redeamus in viam.

In frequentioribus Discretis rarum non est observare pustulam planiorem, inque suo centro veluti leviter intropressam: sæpe tamen æquali rotunditate turgescit.

Grandescentes autem pustulæ asperiores fiunt, albidioresque, donec die 4. ab eruptione die 8. ab initio morbi, in facie fuscant, maxime in centro; ibidemque tandem filix, flavam materiem stillent: quæ collecta & siccata, molem siccantis se pustulæ auget. In Artubus vero solent pustulæ albidiores, planioresque, conspici.

Die totius morbi undecimus, (aliquando citius) tumor faciei incipit collabi, jam que sunt tumidæ manus, ac denique pedes. Sic quidem ut exsiccatio, & detumescentia, eo ordine procedat, quo processerat pustularum eruptio. Siccantur igitu crustæ, ita ut multæ die 12. & 13.

jam siccæ sint, die 14. plurimæ, ac tandem denique per totum corpus.

Ipsa porro febris variolosa de qua hic agitur, ad eruptionem Discretarum mitescit, die 5. & 6. morbi sæpe vix advertitur, die 7. & 8. ad maturationem pustularum major, sensim iterum lentescit, ac cessat.

In altera Variolarum Regularium specie, Confluentium, Febris variolosa se quidem, ut in Discretis, habet, sed passim longe violentior est, violentioraque symptomata habet. Minor est in eadem in sudores propensio, præceditque nonnunquam Diarrhoea eruptionem: ex quorum uno pluribusve signis, confluentium futurarum variolarum conjectura, fallax tamen aliquando, formatur. Solertque confluentes tertio die erumpere, nisi quando Natura aut debilior, aut vi morbi suppressa, serius easdem, malis cum ægri rebus, propellat. Symptomata febris variolo-

riololæ ad Eruptionem haud tam commode fedantur, quam in Discretis.

Confluentium Eruptio aliquoties ei Eryfipelatis, vel & Morbillorum, fimilis, ab horum alterutro tamen distinguitur, tum febre atque fymptomatibus prægreffæ febris, tum Epidemia regnante: quamvis, ut poſthac patebit, aliquando hic falli detur.

Dum crefcunt puſtulæ, in molem ſpectabilem vix affurgunt, fed fibimet invicem implicitæ, inſtar veſicularum rubrum vultum contegunt omnem, deinde, ut latæ pelliculæ & albæ, vultui fere agglutinantur. Poſt 8. diem ab eruptione elapſum fit hæc pellicula aſperior, ſenſimque non flava, ut in Discretis, fed fuſca: aſperitas hæc cum Cutis tenſione crefcit, donec latioribus laminis pellicula diſquammetur; id quod 17. 20. vel & ſeriore die, contingit.

Sali-

Salivatio in Adultis, Diarrhoea in Infantibus, multis in Epidemiis Confluentes concomitatur, in nonnullis minus frequenter, in quibusdam rarius. Quin graves Discretas aliquando Salivatio hæc comitatur, imo nonnunquam ipsam Febrim Variolosam, sine Variolis.

Nec perpetuo solis Adultis hæc adest. Vidi 2. Jan. 1748. puellam triennem, tertio die, post validæ Scarlatinæ eruptionem elapso, Variolis, iisque confluentibus, occupari; quæ sine Diarrhoea, sed cum leviori Salivatione, integre convaleuit. Eodemque mense valido diuturnoque Ptyalismo correptam novennem puellam vidi, & curavi, in confluentibus.

Sunt quoque Epidemiæ, in quibus Infantum Convulsio benignas Discretas auguretur; sunt aliæ in quibus plane fallax hoc augurium.

Comparando utramque hanc speciem, intelligimus longe tetriorem, & tenaciorrem

rem esse materiem Confluentium, quia Natura integro quatrduo plus indiget ad coctionem, & quia hanc ipsam coctionem majore cum vi, & periculo, elaborat, perficitque.

Tertium genus febris Variolosæ, seu Variolarum, cohærens appellatur. Discretæ enim licet papulæ sint, denso tamen adeo agmine corpus obsident, tamque vicinæ locantur, ut plurimis in locis racematim cohæreant. Febris in illis major est, quam in Discretis, rariusque ad 8. morbi diem maturitatem pustulæ adipiscuntur, & tardius tam siccantur, tum decidunt; imo conjunctum aliquoties, quod supra monui, Ptyalismum habent: in genere tamen sunt Confluentibus per omnia tolerabiliores.

In singula Variolarum specie tum magnitudo morbi, tum ejus periculum, in genere desumuntur a pustularum numero;

H

dein-

deinde etiam ab earum, quæ in facie, crebritate.

Descriptis Variolis Regularibus, verbo dici poterit quid *Sydenhamo Anomalæ*. *Anomalas* vocavit, in quarum quacumque specie, & febris, & eruptio, & natura papularum, colorque earum, & crustæ ipsæ, a descriptis regularibus majore malignitate recedunt; ac stadiorum suorum tempora, multimode, mirificeque, permutant.

Meritone igitur ad Anomalas referemus *CrySTALLINAS* dictas, pus nullum, at erodentem potius *Lympham* continentes; quo & *Siliquosæ Freindio* vocatæ, referentur? Itidem *Verrucosas*, pustulas non purulentas, sed discretas *Verrucas* referentes, nec decedentes sed temporis lapsu in squammas fatiscentes? Posteriores *Cl. Mead* prioribus pejores habet; nonnullis vero illas sat commode cessisse vidi. Denique sunt *Sanguineæ*, quasi ipse sanguis *Vesiculas*, pustulasve, repletet; quæ

non

non raro vel livescunt ipsæ, vel maculas lividas libera in cute adjunctas habent. Sanguineas hasce, brevi lividas, semel vidi, cum mictu copiosissimo sanguineo, quinto morbi die letales.

Porro qui omnes has Variolarum species attente considerat, ineptam forte habiturus non est *Cl. Mead* Divisionem, qua omnes omnino morbi species in simplices, benignasve duntaxat, & malignas dispefcuntur. Usus enim docuit Confluentes nonnunquam dari, quæ minus negotii, quam quædam Discretæ, facessant; tum & hinc inde Crystallinas, seu Siliquosas, Verrucosasque observari, quæ citra molestiam terminentur.

Tantem Variolæ spurix dantur, exque nonnunquam epidemicæ, quæ vel nulla, vel exigua febre stipatæ, altero die erumpunt, ac tertio, quartove die, disparent. Memorix causa hic tantummodo recensentur, ne quis easdem censeret.

ad Variolarum classem aliquam referendas esse.

Cæterum, Cura *Hippocratica Sydenhamiana*, *Boerhaaviana*, ut in cæteris efflorescentiis febrilibus, hic præprimis necessaria est; prout eandem Medicinæ Studiosi in Nosocomio adhibitam norunt, & Tom. 2. *Rat. Med.* Cap. 3. descriptam habent. Cui id modo addendum censeo, quod in vero malignitate, ubi mictus sanguineus, ejusve sputum, aut maculæ purpureæ, lividæ, nigræ, apparent, Cortex Peruvianus ex Analogia credatur haud minoris efficaciam futurus, quam quidem in similibus casibus, in quacumque alia maligna febre observatis, demonstratus fuerit *Rat. Med.* Tom. 3. cap. 1.

Præsentem §. absoluturus, hanc Lectoribus animadversionem debeo, quod si in ullo unquam morbo constet, quid præstet Methodus bona, quid mala noceat, id constet in Variolis. Ipso anno elapso

1759. Medicos præfens audivi detestantes Variolarum eo anno summam perniciem, habetque *Necrologium Viennense* 500. circiter iisdem anno mortuos elapso. Alios interim Medicos audivi earundem benignitatem plurimum laudantes : sed quales ? Qui præceptis *Sydenhamianis*, ac *Boerhaavianis* imbuti, Variolas tractabant. Exp. *Nosocomii Civici Dominus Erndl*, ex 59 *Nosocomii* pueris unicum modo amisit vi morbi, & alterum gangræna, pridie ante mortem, dum vocaretur, jam affectum. Exp. *D' Ummelaiier* in *Collegio Nobilium Theresiano* 24. eo morbo affectos habuit, integræque valetudini omnes restitutos vidit. Exp. *D. Prosky* in *Militari Nobilium Seminario* 28. juvenes nobiles ab hoc morbo integre curavit. Imo gloriantem præfens audivi *Strenuissimum ac Nobilissimum virum Gordon*, *Seminarii Præfectum*, quod spatio triennii, sub cura *Exp. Prosky*, *Septuaginta* nobiles juvenes Variolis laborassent, ac

septuaginta & quatuor Morbillis; omnes autem, ne uno quidem excepto, ad perfectam sanitatem rediissent.

Si igitur iisdem temporibus alii Medici variolarum lamentantur fatalitatem, si Necrologia tam numerosos recensent, necesse est, ut horum plurimi partim neglectu parentum, quod apud pauperes solenne, partim, & maxime, infortunata curandi methodo, perierint.

§. 6.

De Febre Morbillofa.

Primo die observatur rigor, horror, calor, frigus, quæ se mutuo excipiunt, pelluntque. Altero die febris manifesta jam adest, cum siti, inappetentia, lingua alba, humida tamen, tussicula, gravedine capitis & oculorum, somnolentia. Naribus humor, oculisque, passim extillat. Infantes sternutant, tument illis palpebræ, adest vomitus aliquando,
 sed

sed eo tamen crebrior Diarrhæa, morositas.

Quarto die circa frontem, ac reliquam faciem, maculæ parvæ, rubræ, pulicum morsibus perfimiles, prodire inchoant, quæ tam numero, quam magnitudine, auctæ racematim coalescunt, & faciem maculis rubris variæ figuræ interstinguunt, sensimque a facie ad pectus, & ventrem, & artus, pergunt. Verum in facie eminentiores passim, reliquo vero in corpore extra cutem vix eminent, digito potius, quam oculo nudo ibidem extantes deprehendendæ.

Eruptione facta licet vomitus cesset, tamen Tussicula, Febresque intenduntur, & reliqua symptomata perseverant. Die sexto frons & facies, rupta cuticula, asperæ fiunt, & maculæ per totum corpus latissimæ, ruberrimæque, comparent. Octavo die maculæ in facie, & ubique fere disparent, ita ut die nono vix adsint am-

plus, sed a difrupta epidermide quasi farina adhærescat, squammatim, postea decidens.

Vulgus judicat Morbillos si die octavo recedant, retrocellisse, ait *Sydenham*, eo quod sæpius febris, anxietas pectoris, tussisque, augefcant. At vero, præter tempora insignioris malignitatis, hæc potius calidiori regimini tribuenda sunt symptomata, quæ minui cum debuissent, e contrario augentur; quam eandem ob causam idem Autor observat Petechias aut adjungi, aut supervenire, Morbillis.

Curatio ab ea variolarum haud multum differt, nisi quod pectoris habenda sit ratio peculiaris. Venæ Sectio igitur Refrigerantia, Diluentia, Expectorantia lenia, Demulcentia, Paregorica, Balnea crurum, Enemata, Fotus continuus oculorum, aliarumque, quæ arefcunt, partes, egregii hic usus. Sin autem durante morbo, eove evanido, pectus male habet, v. s. repeten-

petenda est, Laxantia, & Pægorica exhibenda.

Morbillos eundem hominem, plus simplici vice, æque quam variolas, afficere, testis oculatus novi. Bis eidem Medicus affui.

Tempore Morbillorum epidemicorum, ut & eo Variolarum, frequentes sunt febres Morbillofæ, ac Variolofæ; ita nimirum vocatæ, quod febres hæ eodem modo, iisdemque cum symptomatibus, decurrant, ac si efflorescentiæ hæ subsequuturæ forent, nec subsequuntur tamen. Curatio eadem est, quam quæ fit in stadio contagioso variolarum ac morbillorum.

Epidemicorum tempore id solenne est, ut febres aut variolosa, aut morbillofa, bis, ter, pueros invadat, ac deserat; & vel nec redeat, vel tandem cum alterutra harum efflorescentiarum repetat.

Quo tempore uterque hic morbus grassatur, quod aliquoties contingit, haud raro

perambiguū fit utra harum futura fit, febre jam oborta, eruptio? Ita quidem, ut fi ex febris natura Morbillos expectaveris, Variolas quandoque prodire cernas, & vice verfa. Imo iisdem hifce temporibus fit, ut horum morborum alterum, five integrale, five fere, curatum, alter fequatur; imo ut ambo fimul eodem in fubjecto efflorefcant. *Vid. Rat. Med. part. 2. pag. 115: 116. 117.*

Componenti mihi illud *Rat. Med. Caput*, fuperfes erat rudior fimilis cafus a me vifi memoria, fed non fufficienter firmata, ut publice id affirmare aufus fuerim. Forte fortuna incidit mihi poftea *Difertatio* in manus, quam ante 12. annos, ex fcedulis ante ægrorum Lectos compositis, proprios mihi in ufus composueram, in qua invenio me fequentia notaffe.

- „ Puerulus anni unius 22. Maji 1748.
- „ febre morbillofa corripiebatur, & die
- „ 25. Morbilli prodire, fed brevi adeo
- „ con.

DE FEBRE MORBILLOSA. III

„ conferti, ut nunquam magis. Verum
„ circum os pustulæ minimæ, instar na-
„ scentium Variolarum, comparuere. Die
„ 26. inter densissimos Morbillos, toto
„ corpore diffusos, duodecim variolæ in
„ facie, binæque utraque in manu pro-
„ diere, foveam in medio habentes, al-
„ bidiores, ac circulo rubeo in ambitu
„ ornatae. Tussis interea, ut in Morbil-
„ lis, infantem immaniter vexavit. Paren-
„ tes jam sæpius a me moniti erant, ne
„ calido adeo regimine suffocarent infan-
„ tem; monitis parere tandem. Die 27.
„ prodire jam ubique Variolæ Cohæren-
„ tes in facie tota, trunco, brachiis, cru-
„ ribus. Torquebatur interea infans ma-
„ gnis anxietatibus, febre, tussi, segni-
„ alio, insomniis. Multo cum labore
„ pervenit ad octavum ab eruptione va-
„ riolarum diem, quo die omnia pulcre
„ siccabantur: attamen cito oborta Dyf-
„ pnoea periit.

Et

Et paulo ante, Decimo Maji Puer 3¹/₂ annorum incepit laborare febre morbillosa, ac tertio die morbilli confertim apparuerunt. Acute laboravit. Unde etiam vena ipsi secta fuerat metu Peripneumonix in vigore morbillorum. Octava & decima mensis die illum Manna purgavi. Verum die 10. morbi, id est 19. Mensis, in gena dextra, prope angulum oris, pustula instar variolæ adparuit, ut variola crescens. Maji 21. variolæ in brachiis comparuere, manibusque. Die 22. prodire in dorso confertissimæ, ac tandem die 26. variolæ numero sex in facie. Infans misere habet. Pustula illa prima prope angulum oris, scalpendo vulnerata, in fundo cruenta apparet: cæteræ in facie & collo pustulæ ægrius maturescunt. In reliquo corpore, & numerosæ sunt, & pure plenæ, die Maji 27. Habent omnes foveam in medio, & jam quavis hora no-

„ væ nascuntur in facie variolæ, ut tan-
„ dem die 28. tota facies discretis variolis
„ repleretur. Anxie interea admodum
„ habet infans, febresque & vagas, & va-
„ lidas, ad noctem præcipue. Variolæ
„ primum natæ solito tempore siccaban-
„ tur; sed quæ sexto a prioribus die com-
„ paruerant, hæ quinto a sui principio die,
„ jam perfectam maturitatem cito adeptæ,
„ siccæ erant. Languit a curatione diu-
„ tius pectore, oculis; tandem ineunte Ju-
„ lio mense Hypopyon adparuit, quod
„ dissipatum perlam reliquit. Sed vix
„ ulla medicamenta sumere voluerat, aut
„ insidere crurum Balneo.

„ His annis altero, tertioque die, post
„ eruptionem validam Scarlatinæ, semel
„ iterumque variolæ prodire: sed multo-
„ ties morbili.

„ Puella a scabie ferina a longo tempore
„ laborans, jam utebatur pulvere compo-
„ sito ex Flor. Sulph. Stib. Diaph. Lap.
cancr.

„ cancr. Rheo. Oſtiduo poſt febre corre-
 „ pta eſt, ac prodiere demum morbilli,
 „ ſed peſſimi, cum Peripneumonia. Bis
 „ ipſi ſanguinem miſi in vigore morbillo-
 „ rum, tumque demum menſes ipſi, iique
 „ copioſi, profluxerunt. Convaluit, &
 „ Scabies rediit ferocior, cum febre tertia-
 „ na. Itidem in aliis ulcerofa ſcabies an-
 „ te variolas confertiſſimas, æque ſæva,
 „ iis curatis, rediit.

§. 7.

Additamentum ad priora, ac proinde

Eſt alia febris cum peculiari genere pu-
 ſtularum, innominata fortassis, niſi
 ea ſit, quam aut *ignem ſacrum*, aut ignem
Sancti Antonii, nonnulli vocitent. Sed &
 de his vocibus diſcrepant. Multi cum *Pla-*
tero pag. 676. cap. de doloribus ſuperficii
 corporis, credunt ignem ſacrum eſſe Her-
 petem eſtiomenon, ſeu papulam ſeram; plu-
 res alii ad Eryſipelatis ſpeciem referunt.

Lom-

Lommius Med. Obs. Lib. 2. pag. 266 & seqq. ait esse Erysipellas exulceratum, nostrumque indicare videretur, nisi peculiare illud circa sedem morbi omisisset. Apud *Batavos* frequenter, *Viennæ* semel. hanc febrim contemplatus, operæ pretium judicavi eandem huic februm divisioni annectere.

Febris, eaque non raro valida, oritur, cum dolore in alterutrius lateris abdominis externa plaga. Die jam 1. vel 2. vel 3. maculæ rubræ ea in plaga oriuntur, cito in modum grandæscentes, dolentesque, variolis discretis majoribus persimiles, sed altiores, & racematim uno in loco secum cohærescentes, tum & interstitia vacua, magnæque, inter se relinquentes.

Perpetua lege, quantum numerosi me casus docuere, nonnisi alterutrum abdominis latus occupant. Ita quidem ut ab anteriore parte nunquam Lineam albam, nunquam a postica spinam transcendant. In hac porro distantia inter Lineam albam, & spi-

spinam dorsi, sunt nonnunquam paucae racematim cohaerentium pustularum insulae, alia vice multa, aliquando etiam ita, ut zona spithamam lata, paucis liberis plagis duntaxat relictis, medium abdomen perfecte cingat.

Semel *Viennae* occasionem habui hunc Morbum Auditoribus demonstrandi, idque, quod hucusque nunquam videri mihi contigerat, in sola facie. Vir odontalgiam passus, dentem sibi evelli curat; unde dolore curabatur quidem, sed vacuo in maxilla loco molestum sibi aeris conquerebatur ingressum. Hoc totum quod Anamnesis docebat; quae tamen, nunc sequenti malo faverit, omnino dubito. Oritur posthac ipsi, media in fronte, tuberculum, triduoque post Febris horrida, cum tumore sinistrae frontis, palpebrarum, genaeque, ejusdem lateris, tumque pustulae, quales supra descriptae, omnia loca dicta exacte implentes, sed ultra mediam faciei lineam minime excurrentes.

Curatio hic varia fit. Optima Methodus est venam secare, & curam antiphlogisticam reliquam instituere, tum loci affecti curam habere peculiarem. Suppurant pustulæ, sponteque aperiuntur, ac manent diu apertæ, cavæ, magnæ, pure manentes, triduo, quadriduo, imo nonnullis per 14. dies. Ipsi porro loco affecto complures Medici, & Chirurghi, Sacculos applicant, aut Emplastra, rebus siccantibus, adstringentibus, saturninis, composita; omnium maxime Emplastrum defensivum cæruleum, aut Unguentum nutritum. Hinc quidem illi has pustulas maturius exsiccant, sed simul ita rigidam totam plagam reddunt, ut illa deinceps motui exercendo, ferendoque, inepta sit. Est enim morbus hic Vera Cutis, subjectique panniculi adiposi Inflammatio, ac Suppuratio: quæ si, Antiphlogistica cura reliqua adjuncta, molissimis sive fomentis, sive cataplasmatibus, tegatur, diuque etiam post exsiccationem

pustularum tecta seruetur, ac tandem emolliente unguento diu posthac fricetur, partis affectæ perfecta sequitur & obsequiosa mollitudo; ita ut nihil vitiosi posthac in motu supersit: e contrario vero rerum siccantium adplicatione pustulæ justo citius siccantur, cutis cum subjecto panniculo adiposo siccessit, indurescit, accrescit musculis, & motum posthac difficilem ac dolorificum experitur: ita quidem ut Junioribus hæc rigiditas annorum lapsu ut plurimum emendetur, Adultioribus vero in summum usque senium inemendabilis perseveret.

Mirabitur forte quis post universalem febrim Naturam uno tantum corporis in latere exanthemata producentem; sed quod hic, id alibi frequenter facit. Febris universalis prægreditur, & ad unam Parotidem, ad unam Coxam, ad unum Brachium, Pedemve, tota vis morbi, ejusve materies, defertur. In universali Scorbuto uno in crure ulcus, imo fonticulus, liberat aliquo-

quoties totum fere corpus. Et omnes illæ Crises κατ' ἕξιν Veteribus dictæ, quid aliud denotent ?

Additamentum alterum, adeoque

§ 8.

Confiderandum tandem Exanthema quoddam malignum, eorum in Corpore, quibus vel a pure corrupto, detentoque, vel ab urina intra massam sanguineam in Ischuria spuria retenta, putredo ingens nascitur. Maculæ rubræ oriuntur, unum, duos imo digitos latæ, oblongæ, irregulares, æquabilissime elatæ, ut totæ quantæ supra reliquam Cutis superficiem eminere appareant. Pluries eas vidi; semel in Nosocomio in calculoso demonstra- vi: totum corpus successive, rapideque explent, & intra unum, alterumve diem, saltem quoad ego observare potui, mortem prænuntiant.

D I V I S I O VII.

Septima Divisio eas continet febres, quæ non, ut Natura ipsarum indicare videtur, tractandæ sunt, verum ut Febris Stationaria, eo tempore sive grassans, sive paulo ante grassata.

Sydensem & Huxbam hic sunt accurate legendi. Ac primo quidem secundum Sydenbarnum Febres Stationariæ semper sunt considerandæ, dum Febres Intercurrentes curandas suscipimus. Sydenb. sect. 6. cap. 1. Stationarias febres eas vocabat, quæ tempore notabili plures ejusdem Regionis incolæ successive invadebant, ut erant v.g. sect. 5. cap. 3. Morbilli. Febris autem intercurrentis tunc quosdam tantummodo afficiens, erat Continua putrida. Hanc porro qui ut communem Continuum putridam tractabat, infelix erat. Et quid ita? Hæc Synochus putrida non ferebat, sane contra genium suum, Venæ sectionem & Ene-
ma-

mata. Cur autem non ferebat? Quia morbus Stationarius, five Morbilli, contra consuetum Morbillorum morem, hæc repudiabant. Igitur licet febris intercurrentis longe & immanior & diuturnior esset, tamen quia Stationaria febris V. S. & Ene-mata non multum ferebat, ideo nec intercurrentis Putrida Synochus.

Seçt. 5. cap. 5. Stationaria est febris Continua, sed ejus genii, ut vix unam ferret, alteramve V. S. Intercurrens morbus Pleuritis est, eo quod repentina aëris mutatione Materies Stationariæ febris ad Pleuram & Pulmones deferretur. Quod nunc attendendum maxime erat, aliis in pleuritidibus usus frequens *Sydenhamum* docuerat easdem rarius, nisi 40. unciis sanguinis detractis, curari; at vero in hac Pleuritide Venæ sectiones copiosius institutæ, quam Febris Stationariæ Natura ferebat, Pleuritidi huic nocebant cum maxime.

Imo intercurrentis morbus, quæ vel Fe-

bre carere videbatur, vel eam, si haberet, non nisi per accidens habebat, erat tamen, quod mireris, non, quem simulabat, Morbus, sed ipsa, quæ regnabat, quæ Stationaria erat, Febris. Dubitabimusne? Docuit experientia magnum Virum Dyfenteriam annorum 1669... 1672. talem proprie dictam non esse, sed ipsam Stationariam febrim, ad Intestina versam, &, nisi ut talis tractaretur, calamitosam.

Anno 1668. observabatur ipsi Dyfenteria, excipiens febrim, quam vocat, Variolosam; ideoque neutiquam ut Dyfenteria, sed tanquam ipsa febris Variolosa, curanda; materie scilicet febris ad intestina modo versa. Sola igitur cura Antiphlogistica huic Dyfenteriae curandæ apta nata erat. „ Cum vero alia, inquit, longe „ diversa methodo tractaretur, sive exhibi- „ tis Rhabarbaro, aliisque Cathartics le- „ nitivis (ad deturbandos scilicet mordaces „ illos succos, qui Intestina ad hujusmodi „ ex-

„ excretiones putabantur irritasse) five
 „ etiam Adstringentibus, ex levi sua
 „ Natura morbo, in exitialem læ-
 „ pissime evasit. Ut qui eo anno con-
 „ cinnabantur, diem obeuntium Indices,
 „ plus satis testantur.

Et Sect. 5. Cap. 2. Febri Comatosæ
 Dysenteria, & nonnunquam Diarrhoea,
 successit. Indicat ilico ex cura morbi non
 esse, ut ait, Originalem Dysenteriam,
 Diarrhoeamve, sed talem, quæ originem
 ab eadem materie duxerat, unde Coma na-
 tum: symptomaticam porro febrî comato-
 sæ tantummodo existere; licet sæpe, ut
 in vera Dysenteria, excretiones mucosæ,
 ac sanguinæ, ingenti cum dolore prodi-
 rent. Unde etiam cura comatosæ febris,
 V. S. Paregorica, & Evacuantia, hanc Dy-
 senteriam, Diarrhoeamque, curabant.

Vide hic etiam *Huxbam* super Dysen-
 teria anni 1743. quam credebat symptoma
 duntaxat esse regnantis febris Catarrhalis;

materie jam ad Intestina conversa. Unde etiam in eadem V.S. opus.

Facile quisque per se videt has observationes, eisve similes, summæ esse necessitatis, atque utilitatis; sed simul cujusque Medici non esse, veram earum determinationem. Multa hic patientia, copiosa praxi, limato judicio, opus est. Expediret sane omnes Civitatis totius, aut Regionis, Medicos amicitiam, in Publici utilitatem, mutuam colere, mutuas secum observationes communicare, & sic demum salutares praxeos Regulas condere.

Ex omnibus his liquet quam injuste sæpe Medici Morbo adscribant, causisve occultis, difficilem Dyfenteriaë curam; ignari, aut immemores saltem, salutaris hujus praxeos Regulæ. Taceant ad hæc omnes specificorum contra Dyfenteriam jactatores inanes! Quodque de Dyfenteria dicimus, id de quocumque intercurrente morbo dicere debemus.

Sed

Sed practice hic aliquid addendum est. Quamvis hæc dicta in genere sic se habeant, necessariasque praxeos regulas forment, ultro tamen fatemur omnes has leges, ut passim alibi, ita & hic suas pati exceptiones. Inter plura alia, quæ me hujus convicere, fuit Epidemica Constitutio *Hagana* anni 1747. Febres Epidemicæ grassabantur, anomalæ prorsum, ac vere malignæ. Cum insigni debilitate & inchoabant, & perseverabant. Urina plurimo tempore ruberrima erat, nonnullis tamen subinde etiam pallida, omnibus pauca. Multis Præcordiorum anxietates, & oculi flavi; paucis quibusdam excrementa alba, & urina icterica. Omnibus vero aderat Nausea, Vomitus, multis vero Dysenteria, eaque haud raro cruenta. Atque haud sane paucis Ptyalismus adfuit plurium dierum continuus, & copiosus; ut viderim qui spatio Nucthemeri pintam salivæ redderent. Non poteramus hanc febrim, ob Ptyalismum,

ad Variolosæ speciem referre, ut suam cum Ptyalifmo appellabat *Sydenham*; nam ab octo retro mensibus vix Variolas, Morbillofve, civitas viderat. Aderat aliis Angina Synanche, & his quidem febris principio, illis in fine. Nonnullis Aphthæ euntes, ac redeuntes, nihil allevantes. Infomnia, aut datis, aut non datis opiatis, fere perpetua.

Quod ad curam attinet, V. S. paucos admodum juvabat, lædebat multos. Nil profuere Emetica, etiam repetita; nihil Purgantia: & licet actionem horum Paregorica mitigabant, morbus exasperabatur. Acida, ut Rob varia, Tamarindi, ad bilem putridam indicati, nihil opus afferebant; uti nec falia neutra. Dysenteria hinc maxime exasperabatur. Paregorica vix unquam unius horæ fomnum, liberalius etsi data, producebant. Durabant hæ febres 2. 3. 4. imo quandoque 6. & 9. septimanis, sine diebus indicibus aut criticis

cis observatis. Ita ut plane æmularentur febres illas ἀκρυσίμας, de quibus Hipp. Epid. 1. pag. apud Foës. 941. & 945. Tum & Epid. 3. Sect. 3. pag. 1085.

Experientia demum docebat nullos aut tolerabilius, aut brevius, ægrotare, quam quibus decocta totius Althææ, & cætera involventia, atque obtudentia, a principio dabantur, diutiusque continuabantur; interea dum, injectis similibus enematis, venter continuo emolliente Cataplasmate involveretur. Plures moriebantur, & reconvalescentes semel iterumque recidivas patiebantur. Cogitatum sæpius de Cortice dando; sed affecti Hepatis, ac systematis biliosi, metus prohibuit. Contagiosa certe febris fuit, multos iisdem in ædibus, vel eos, qui aliis ejusmodi ægris affiterant, successive impetens.

Cum Febris hæc aliquantisper stationaria fuerat, oboriebantur Dyfenterix, Scarlatinæ, & Anginæ, eæque simul & frequentes,

tes, & contagiosæ; omnium autem maxime Dyfenterix: ita ut integræ familiæ, vel una, vel pluribus harum, afficerentur. Scilicet unus horum trium morborum invadebat iisdem in ædibus plures, vel omnes hi tres morbi ibidem varios promiscue affligebant.

Porro quod res est, Dyfenteria hæc iritabatur Emeticis & purgantibus, licet opiata horum turbas sopirent. Rheo, Myrobalanis, deinde Adstringentibus, imo cortice Simarubæ, plures curati visi, relapsi sunt, & haud pauci interierunt: sola autem demulcentia & involventia ore assumta, ano immissa, ventri adplicita, id est remedia, quæ febrim stationariam curabant; etiam Dyfenteriam hanc, spatio paucorum dierum, aliquoties autem plurium, imo 14 dierum, perfanabant.

Atque hac in parte lex supra descripta citra exceptionem erat. Angina vero & Scarlatina, curam tum febris Stationariæ,
tum

tum *Dysenteriae*, plane respuebant; quod ideo mirabile cum una materie, sed diversa loca afficiente, tam stationaria febris, quam tres hi intercurrentes morbi nasci viderentur. Deponendum erat igitur totum hoc Ratiocinium, & Naturæ vestigia unice legenda. Nisi purgans semel iterumque, cum his emollientibus, in principio daretur, *Scarlatina* maligna fiebat, & vel magna cum molestia suppurabat *Angina*, vel *Parotidem* generabat minime criticam. *Parotis* hæc indurata vel mortem denuntiabat, crescens, intumescendoque subjecta comprimens; vel post longam infirmitatem dura permanebat. Discebamus hanc observationem, tum propriis conaminibus decepti, quando hos binos morbos, ut stationariam *Febrim*, & ut intercurrentem *Dysenteriam*, curare annitebamus; tum exemplis pauperum, qui pluribus diebus sub usu emollientium cum *Angina*, vel *Scarlatina* luctati, demum ingravescente mor-

morbo Medicorum opem implorabant. Mutantes igitur nostram Methodum, metuebamus primo ne purgatione alvi materies a faucibus, vel a superficie corporis, ad Intestina deducta, Dyfenteriam crearet: sed nemini tamen id contigit: forte quod purgantis actione materies tam cito de corpore expelleretur, ut tempus Dyfenteriam creandi non haberet.

D I V I S I O VIII.

Omnes febres continuæ putridæ, continuæ remittentes, etiamque Inflammatoriæ, dividuntur in Malignas & Benignas.

Benignas vocamus, quæ & consuetis fi-
pentur symptomatis, & consuetis
pareant auxiliis: *Malignas*, quas insolita
symptomata, eaque prava, comitentur;
quas consueta auxilia imo & multa alia in-
suetata, nedum non levent, sed potius exa-
spe-

sperent , quoque demum multos perimant.

Ast vero morbum malignum declaraturi primo attente consideremus , an forte Morbi hi, anomalis stipati symptomatibus, de natura Stationarii haud participant, eandemque ob causam symptomatibus varient: secundo , an perversa medicandi ratio febris naturam non inverterit.

Patet iterum necessitas, & emolumentum, cultæ mutuo inter Medicos ejusdem Urbis, Regionisque, amicitiae. Pluribus oculis tunc quisque videns, ad propositam quæstionem exactius respondebit. Id eo magis usui veniet, si de malignitatis Natura suprema Potestas inquisiverit. Omnium sane examine & concursu Responsum justum, atque per omnia constans, dari tunc poterit.

DIVISIO IX.

*Hæc eos spectat morbos, qui nihil minus, quam febrim redolentes, tamen re ipsa
 & febres sunt, & ut febres curandi sunt.*

Observatio hæc tanti momenti est, ut ejus ope id genus morborum facile passim, feliciterque, curetur; ejus vero ignoratione sæpe letale fiat.

Clari in arte viri *Sydenham*, *Morton*, *Huxham*, detexere Apoplexias, Pleuritides, Colicas, uno verbo omne genus inflammatoriorum morborum; eorundemque letalium; quos tamen nulla febris signa concomitarentur, excepto forte nonnunquam lateritio in urina sedimento: qui ipsi morbi paroxysmis repeterent, inque aliquo paroxysmo occiderent. Contingebat v. g. ut homo forti Apoplexia corripere-
 tur, arcessitusque Medicus quid sperare vix auderet; facturus tamen, quæ artis essent, venam secaret, emeticum *Anglico*
 more

more porrigeret, vesicantia admoveret, & plane lætus atque ovans, totam illam fortem Apoplexiam intra unius die spatium, devictam cerneret. Exultante cum ægro familia tota die altero, en jam nova Apoplexia ad tertium diem hominem petit; quæ priori methodo denuo adhibitæ cedere falso credita, demum die 5. vel 7. vitam aufert.

Unde egregius *Morton*, *Libr. febr. interm.* cap. 9. „ Inter innumera illa symptomata, inquit, hasce febres (intermittentes) comitari solita, nullum est, „ quod non adeo vehementer aliquando „ sæviat, ut & vita ægri in præsens discrimen adducatur, & Typus febris in „ variis suis Stadiis, Algoris, Caloris, & „ Sudoris, abscondatur penitus & opprimatur: ita ut neque ex Urina, (primis „ saltem paroxysmis) temperie, pulsu, „ vel alio quoque solito modo, distingui „ possit; verum sub larva Algoris fœnesti,

„ Vomitionis indefinens, Diarrhœæ tor-
 „ minosæ, Cholerae morbi, Hemicrania
 „ periodicæ, Apoplexiæ, Syncopes,
 „ Rheumatismi, Spasmi universalis, Pleu-
 „ ritidis, Peripneumoniam, Doloris lateris
 „ punctorii, vel alterius morbi secure de-
 „ litescens, Medicum a suo scopo non ra-
 „ re abducit. Symptomata quidem in-
 „ terea remediis propriis, sed incautum
 „ tentantur. Nam posthabito febrili, pro-
 „ xima effervescentiæ periodo priora,
 „ aut deteriora symptomata, inexpectato
 „ recrudescunt, Medicus *Sisyphi Saxum*
 „ *volvit*, atque æger vitæ dulcissimæ di-
 „ spendio, aut saltem magno sumtu, igno-
 „ rantiam vel incuriam Medici pœnas sero
 „ luit.

Sydenham Epist. Resp. 1. „ Hic autem,
 inquit, „ commemorare libet, quod sub
 „ primos hujus constitutionis annos sym-
 „ ptoma quoddam insigne febribus inter-
 „ mittentibus quandoque superveniret.

„ Nem-

„ Nempe earum Paroxyſmi non cum ri-
„ gore & horrore, quos poſtea febris ex-
„ cipit, invadebant, ſed æger iisdem pla-
„ ne ſymptomatibus tentabatur, ac ſi apo-
„ plexia vera laboraſſet; quæ tamen nihil
„ aliud eſſet, utcumque hunc affectum
„ æmularetur, quam ipſa febris caput im-
„ petens: ut ex aliis ſignis, ita ex colore
„ urinæ ſatis liquebat, quæ in Intermitten-
„ tibus, ut plurimum, rubore ſaturato ex-
„ tat. Qualis cernitur in urina eorum
„ qui Ictero laborant, etſi non adeo in-
„ tenſe rubet, & pariter ſedimentum de-
„ ponit, pulverem laterum fere referens.

Inter eſt cum maxime hos morbos co-
gnoviſſe, cum pluribus apud *Mortonum*
exemplis conſtet tertio, quartove inſultu,
hos varios nunc enarratos morbos occidiſſe
ægotantes. Ubi ergo febris non vide-
tur ad eſſe, & tamen gravia hæc ſympto-
mata, primo die curata, tertio die repe-
tant, ſerio cogitandum, an Tertianæ per-

nicioſæ typus hic non ſubliteſcat. In Cortice peruviano tunc unica ſalus. Monent *Marton*, & *Sydenbam*, urinæ aut rubræ, aut maxime lateritiæ, hic attendere ſignum. Verum plures intermittentes, præcipue Vernales, & Tertianæ, ſaltem in principio, non habent ejuſmodi Urinas; & dum eas expectamus, æger interea forte perit. Unde optimus *Huxbam*, tales febres advertens, Conſtit. anni 1737. ſignum urinarum expectare noluit, ſed mox malum ex repetitione notum Cortice proſtigavit. Egregius *Laxemburgenſis* Medicus *Lauter* decem egregias curas hujus Febris Cortice perfecit. Igitur *Sydenbam* & *Morton*, ſigna urinarum experti, corticem dabant: *Huxbam*, cum id ſæpe fallere adverteret, ad repetentes paroxyſmos eo remedio uſus eſt: ſed *Laxemburgenſis* Phyſicus, mortem altero jam paroxyſmo advertens, jure meritiffimo Corticem dedit mox primo paroxyſmo præterlapſo, ubi ſemel Epidemiæ naturam detexerat.

DIVISIO X.

Febres comprehendit, quæ nullis toto in corpore signis quæ febrim denotent, deprehensis, adeoque sine cum pulsû, citra ullam vel sitim, vel lassitudinem, tamen in certa quadam corporis plaga dolorem, pulsû frequentiozem, ad determinatas quasdam horas habent, & periodice redeunt.

Casum in Nosocomio, annis abhinc quatuor elapsis, publice demonstravi. Senex a longo retro tempore violentam habet Cephalæam, determinata semper vespere hora, ingenti molestaque cum pulsatione, cæterum tota die sanus: quo autem tempore periodicus vespertinus dolor aderat, pacatissimus reliquo in corpore pulsus, sanitasque vigeat perfectissima. Tutto, brevi, jucunde, paucorum dierum spatio curatus est Cortice peruviano.

Ill. L. B. van Swieten Comm. Tom. 2. pag. 534. 535. ejusmodi febres plures

descripsit, quarum una *Hemicranica* fuit altera *Ophthalmica*, tertia *Brachialis*. Optimus *Morton* etiam observabat febrim ejusmodi *Hemicranicam*, quam Cortice fugabat. Egregius *Tortus*, in doctissima sua Therapeutice speciali pag. 426. ejusmodi febris intermittens *Ophthalmicæ* meminit, adeo dolorificæ, ut eminentissimo S.R.E. Cardinali epilepticos minitaretur insultus; quam similiter Cortex peruvianus feliciter pepulit.

DIVISIO XI. ET ULTIMA.

Continebit febres nonnullas, quæ nec ad certam speciem referre, nec idoneo nomine appellare possum.

Egregius Præceptor *Boerhaave* Aph. 767. vetat in febre intermittente Corticem exhibere, si signa adsint internæ inflammationis. Cum Febres intermittentes nunquam inflammatoriæ audiant, hæc ita a *Boerhaavio* poni, paradoxum quid habet.

Ina-

Inania tamen cum nunquam protulerit, casum hunc ipsi observatum fuisse necesse est. Et *Ill. Commentator* in hunc locum idem asseverat, rarius quamvis, contigisse. Quin & *Aph. 753.* exponens, confirmat *Boerhaavii* observationem testimonio *Jacotii*, qui ter, eodem in anno, letalem abdominis suppurationem in Febre Tertiaria observasse se testatus est; ut etiam testimonio *Sydenhami*, Anginas inflammatorias, a tertiana oriundas, enarrantis.

Lapicida & Statuarius in *Hollandia* Curæ *Ill. Præsidis*, Alius Medici, & meæ, anno 1743. suberat. Hic Hemitritæa tertii generis laborans, sævissimum lateris dolorem quovis die impari patiebatur, die vero pari minime. Post 14. diem Tertiaria septies adorta filebat; continua autem perseverans, in Hecticam brevi mutata adparebat: donec 30. morbi die rupto abscessu duæ Libræ puris ore rejicerentur, & sequentibus diebus ore, tanquam ex la-

gena,

gena, pus commode effunderetur, tandemque usque ad 131. morbi diem continuis sputis prodiret: postquam homo vires, torositatem, & antiquam sanitatem penitus recuperavit; sputo tamen modico, ac facili, posthac superstitite.

Febrim tertianam *Vetula* patitur cum vehementi Abdominis dolore. Primo, ut & altero paroxyfmo, post lene purgans, enemata oleosa injici curo, Decocta emollientia præscribo, totumque abdomen emollientissimo Cataplasmate involvo. Tertius nihilominus Paroxyfms bonam *Vetulam* e medio tollit. Veniam incidendi non nactus, conjecturando dico periodicum dolorem priore pleuritico adeo superiorem fuisse, ut tertio jam paroxyfmo aut gangrænam induxerit, aut letales Convulsiones.

Udalricus Rumlerus Obs. 94. apud *Manget.* Bibl. Med. Tom. 2. pag. 427. refert anno 1580. Magnum *Hetruriæ* Ducem simpli-

simplici Tertianâ inexpectato occisum. Similis casus, sed, ut patuit, Hepate affecto letaliter.

Est utique contra Inflammationum Naturam, ut uno die dolor ferocissimus adsit, altero vero die nullus; dum interim suos sive suppurationis, sive gangrænæ, effectus prosequatur: sed casus analogi hic vela ingenii contrahere jubent, & arcanas admirari Naturæ vias. Apud *Cl. Hoffmannum*, Med. Rat. Syst. Tom. 4. part. 1. Sect. 2. Cap. 3. Obs. 2. simile quidpiam, æque stupendum, legimus. Ad curam suæ Tertianæ Fœmina a Balneatore *grana octo vitri antimonii* accipiens; sursum, deorsumque, febre accedente, vehementer evacuat: paroxysmo sedato, vomitus alvusque cessant, sola debilitas superest. Altero paroxysmo sponte sursum ac deorsum se corpus evacuat: paroxysmo absoluto, præter debilitatem deest nihil. Tertio paroxysmo violentia Vomitus, & Dejectionis, & Doloris,

loris, moritur. In cadavere reperitur inflammatus ventriculus, maculis nigris, rubrisque, oblitus; quo eodem modo Duodenum annexaque se intestina habebant. Letifer autem pulvis intra rugas villosæ ventriculi tunicæ irretitus deprehendebatur. Mira utique observatio! Ad causam Tertianæ causa accedit, quæ feбри ardentissimæ, ad mortem usque continuandæ sufficiat, Typum tamen Tertianæ non mutet. Causa adest evacuationibus sursum deorsumque in mortem usque continuandis sufficiens, semperque præsens, quæ tamen vomitum atque alvum, nisi vigente Tertiana, nunquam excitet, inflammationem interim, nascentemque perficiat gangrænam.

F I N I S.

